

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ**

Навчально-методичний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова та література)

Житомир

2024

УДК 811.161.2:37.02

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол №21 від 25 листопада 2024 року)*

Рецензенти:

Климова К. Я., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Поліського національного університету;

Сидорчук Н. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Шуневич О. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

Шевцова Лариса, Кучерук Оксана

Методика навчання української мови: практичні заняття. Навчально-методичний посібник: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 115 с.

Зміст навчально-методичного посібника «Методика навчання української мови: практичні заняття» розроблено за програмою відповідної освітньої дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. У посібнику вміщено рекомендації з підготовчої роботи до практичних занять та особливості оцінювання навчальних досягнень учнів; плани практичних занять із рекомендованими джерелами, літературою; орієнтовну схему аналізу уроку української мови; орієнтовні питання з методики навчання української мови до семестрового та атестаційного іспитів.

Посібник призначений для викладачів і здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання за спеціальністю 014.01. Середня освіта (Українська мова та література)

© Шевцова Л., Кучерук О., 2024
© Житомирський державний університет
імені Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

Передмова	5
Рекомендації для підготовки до практичних занять з фахової дисципліни «Методика навчання української мови» та особливості оцінювання.....	7
Модуль 1. Загальні питання методики навчання української мови.....	12
Тема 1.1. Методика навчання української мови як наука і фахова дисципліна.....	12
Тема 1.2. Становлення й розвиток методики навчання української мови у вітчизняній школі.....	15
Тема 1.3. Українська мова як навчальний предмет у закладах загальної середньої освіти.....	18
Тема 1.4. Зміст і організація навчання в шкільних програмах з української мови і підручниках.....	20
Тема 1.5. Компетентнісний підхід до навчання української мови в НОВІЙ українській школі	23
Тема 1.6. Наукові засади навчання української мови в НУШ.....	26
Модуль 2. Урок української мови.....	29
Тема 2.1. Форми і методи навчання української мови	29
Тема 2.2. Інтерактивні методи в навчанні української мови.....	32
Тема 2.3. Засоби навчання в шкільному курсі української мови.....	34
Тема 2.4. Сучасний урок української мови	37
Тема 2.5. Технологічний підхід до уроку української мови	39
Тема 2.6. Урок української мови через призму EdTech	42
Тема 2.7. Мотивація учнів до навчання української мови в НУШ.....	46
Модуль 3. Вивчення окремих розділів української мови в умовах базової	

середньої освіти.....49

Тема 3.1. Вивчення фонетики, графіки, орфоєпії
.....49

Тема 3.2. Методика навчання лексикології
.....51

Тема 3.3. Методика навчання
фразеології.....53

Тема 3.4. Методика навчання будови слова і
словотвору.....56

Тема 3.5. Методика навчання орфографії58

Тема 3.6. Методика навчання морфології61

Тема 3.7. Методика навчання синтаксису й
пунктуації.....64

**Модуль 4. Методика розвитку мовлення учнів гімназії (інтеграція ідей
формування інфомедійної грамотності в шкільну
лінгвометодику).....68**

Тема 4.1. Уроки розвитку мовлення учнів.....68

Тема 4.2. Методика розвитку комунікативних умінь
учнів.....71

Тема 4.3. Методика написання переказів73

Тема 4.4. Методика написання учнівських творів
.....76

Тема 4.5. Методика навчання стилістики на уроках української
мови.....79

Тема 4.6. Методика написання ділових
паперів.....81

**Модуль 5. Підвищення інтересу до вивчення української мови в учнів
гімназії.....85**

Тема 5.1. Вивчення загальних відомостей про українську мову85

Тема 5.2. Методика навчання лінгвістики тексту
.....88

Тема 5.3. Методика контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів з
української мови91

Тема 5.4. Методика навчання української мови в умовах онлайнної освіти	94
Тема 5.5. Позакласна робота з української мови.....	98
Тема 5.6. Дослідницька робота учнів з української мови.....	103
Додатки.....	105
Додаток 1. Орієнтовна схема аналізу та самоаналізу уроку української мови	105
Додаток 2. Орієнтовні питання до семестрового екзамену з методики навчання української мови.	108
Додаток 3. Орієнтовні питання з методики навчання української мови до комплексного атестаційного екзамену	113

Передмова

Методика навчання української мови – одна з нормативних дисциплін у системі спеціальної підготовки вчителя української мови та літератури. Предметом вивчення цього освітнього компонента на бакалавраті є професійна підготовка майбутнього вчителя до навчання української мови в закладах базової середньої освіти. Програма навчальної дисципліни складається з п'яти змістових модулів і розрахована на три семестри, опанування її становить підготовчу ланку до професійно-практичної діяльності студентів-філологів. У програмі передбачено проведення лекційних та практичних занять.

Мета навчально-методичного посібника – допомогти здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти набути знання і вміння з методики навчання української мови, оволодіти способами інтегрувати інфомедійну грамотність у простір мовної освіти, розвивати здатність використовувати інформаційно-цифрові технології в шкільному курсі української мови, удосконалювати загальні й фахові компетентності студентів у процесі організації та проведення освітньої роботи на практичних заняттях із урахуванням сучасних умов її наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення. Відповідно структура посібника містить до кожної теми окремого модуля теоретичні питання для обговорення на занятті, практичні завдання для студентів, завдання для самостійної роботи на вибір студента, список рекомендованих джерел та літератури для опрацювання тощо.

На практичних заняттях з методики навчання української мови здобувачі вищої освіти мають: ознайомитися із сучасними вимогами до процесу мовної освіти в закладах базової середньої освіти, його структурою та змістом, із особливостями роботи вчителів української мови, зі станом реалізації основних ідей концепції нової української школи, з кращим досвідом учителів-словесників; засвоїти загальні питання лінгводидактики,

зрозуміти специфіку розділів шкільного курсу української мови, збагнути його внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, опанувати особливості уроків української мови різних типів, навчитися їх аналізувати/ конструювати з опертям на загальнодидактичні й власне методичні принципи, доцільно використовуючи форми, методи, засоби навчання, технології; оволодіти професійними вміннями й навичками проводити уроки української мови і позакласні заходи мовного спрямування тощо. Важливе значення для цього має опрацювання освітніх документів, монографій, фахових статей, підручників, навчально-методичних посібників, що допоможе майбутнім учителям-словесникам краще підготуватися до практичних занять, оволодіти основами майстерності вчителя української мови, набути мовно-методичну компетентність, необхідну для освітньої практики в НУШ. Студенти повинні знати: базові лінгводидактичні поняття; мовно-методичні праці авторитетних науковців минулого й сьогодення, основні освітні документи щодо нової української школи й навчання української мови в 5-7 і 8-9 класах гімназії, особливості шкільних підручників української мови різних авторів, інноваційний досвід учителів української мови, особливості методики навчання української мови тощо. Водночас здобувачі бакалаврського рівня вищої освіти мають уміти: доцільно оперувати науково-методичними поняттями; застосовувати на практиці знання підходів до навчання української мови, принципів, форм, методів, засобів навчання, сучасних технологій; робити лінгводидактичний аналіз тексту; аналізувати навчальні книги з української мови, уроки української мови; доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію; прогнозувати, здійснювати рефлексію; розроблювати систему мовних вправ, наочність, проєкти уроків української мови різних типів, сценарії позакласних заходів з української мови; проводити уроки української мови та ін.

Пропонований навчально-методичний посібник призначений для навчальної діяльності майбутніх учителів української мови під керівництвом і контролем викладача.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ФАХОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» ТА ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ

Підготовча робота здобувачів вищої освіти до практичних занять передбачає опрацювання питань теоретичного блоку практичного заняття, які повністю або частково розглядаються на лекції або виносяться на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовчої роботи здобувача/ здобувачки:

1. Розгляньте всі питання, вказані у плані практичного заняття.
2. Опрацюйте рекомендовані джерела та літературу до теми заняття. Під час навчання ви можете використати самостійно дібрані джерела за темою заняття.
3. Складіть план відповіді (простий/ складний) до кожного питання.
4. Окремо опрацюйте основні поняття теми заняття, які ви маєте розуміти.
5. Проаналізуйте, як тематичний матеріал пов'язаний з іншими питаннями навчальної дисципліни чи суміжних дисциплін.
6. Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу зробіть виписки чи складіть короткий конспект, інтелект-карту, інфографіку за опрацьованою інформацією.
7. Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями можете звернутися на консультації до викладача.
8. Перевірте, як ви засвоїли опрацьовані питання шляхом самооцінювання.
9. Виконайте практичні завдання: усі завдання практичного блоку теми і одне із завдань для самостійної роботи на вибір студента.

Пам'ятка. Якщо у вас виникли труднощі в підготовці окремих теоретичних питань або під час виконання практичних завдань, ви можете

звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначено в Графіку проведення консультацій викладача кафедри.

Оцінювання

Під час опанування навчальної дисципліни «Методика навчання української мови» оцінювання результатів здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (нова редакція)» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми. Для оцінювання навчальних досягнень студентів застосовується 100-бальна система, університетська шкала та шкала оцінювання за ЄКТС (див. табл. 1-3).

Таблиця 1

Загальна шкала оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінка за університетською шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	загалом правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
		<i>Задовільно</i>	64-73	D
60-63			E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
<i>Незадовільно</i>	<i>Незараховано</i>	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

На практичних заняттях проводиться поточне оцінювання навчальних досягнень студентів, здобутих, зокрема, і в процесі самостійної роботи за відповідною темою.

Таблиця 2

Критерії оцінювання практичних завдань і завдань для самостійної роботи

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	Критерії, пояснення
90 – 100	<i>Відмінно</i>	A	Повністю виконано завдання, без помилок або з 1-2 несуттєвими помилками.
82-89	<i>Добре</i>	B	Завдання виконано в повному обсязі вище середнього рівня, з певною кількістю несуттєвих помилок.
74-81		C	Загалом завдання виконано в повному обсязі, але з певною кількістю суттєвих помилок.
64-73	<i>Задовільно</i>	D	Непогано виконано 50%-75% завдання, з незначною кількістю недоліків.
60-63		E	Виконано менше половини обсягу завдання, з суттєвими недоліками.
35-59	<i>Незадовільно</i>	FX	Виконано чверть обсягу завдання, з суттєвими недоліками.
0-34		F	Завдання не виконано або тільки розпочато процес виконання.

Таблиця 3

Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання

Сума балів за 100-бальною шкалою	ЄКТ С	За університетською шкалою	Критерії, показники оцінювання	Рівень компетентності
90-100	A	відмінно	Студент/ студентка виявляє інтерес до предмета, особливі лінгвометодичні здібності, навчально-методичну креативність, аналітико-синтетичні	Високий (творчий)

			вміння, знає лінгводидактичні поняття, переконливо аргументує відповідь прикладами, має розуміння методики навчання української мови як системи, її структурних елементів, відношень, у яких вони перебувають.	
82-89	B	добре	Студент/ студентка виявляє позитивне ставлення до предмета, вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує його на практиці, аналізує уроки/ заняття з української мови, підручники української мови, електронні освітні ресурси, призначені для мовної освіти, інтерпретує дидактичні тексти, проєктує власні уроки/ заняття з української мови, навчальну наочність, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	Достатній (конструктивно-варіативний)
74-81	C	добре	Студент/ студентка виявляє позитивне ставлення до предмета, володіє програмним навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, здатний/ здатна самостійно виконати практичне завдання з методики навчання української мови, однак в аналізі лінгвометодичних явищ відчувається поверховість, припускається помилок.	
65-73	D	задовільно	Студент/ студентка відтворює значну частину матеріалу, виявляє знання й розуміння основних лінгвометодичних понять, явищ; однак в аналізі та інтерпретації дидактичного матеріалу, мовних уроків/ занять не виявляє самостійності. Під час відповіді можуть траплятися суттєві помилки чи неповнота у виконанні практичного завдання.	Середній (репродуктивний)
60-64	E	задовільно	Студент/ студентка володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, але значну частину його демонструє на репродуктивному рівні; здобувач/ здобувачка виявляє лише окремі, несистемні навички аналізу дидактичного матеріалу, мовних уроків/ занять.	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання екзамену	Студент/ студентка володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину змісту навчальних тем, тобто рівень виявлених знань, умінь, ставлень не є достатнім для атестації.	Низький (рецептивний)
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням матеріалу	Студент/ студентка не володіє матеріалом, вивченим в університеті, згадує лише окремі фрагменти зі шкільного курсу української мови, відсутнє належне розуміння специфіки лінгвометодики, базові джерела з предмета не опрацьовані; виявляє інертне, байдуже ставлення до лінгвометодики; відсутнє вміння застосовувати	

			наявні теоретичні знання на практиці.	
--	--	--	---------------------------------------	--

Відпрацювання пропущених занять

Відпрацювання здобувачем усіх пропущених занять є умовою допуску до заліку та екзамену. Заняття мають бути відпрацьовані до дня складання заліку чи екзамену. Здобувач може вибрати один із способів відпрацювання пропущеного заняття (занять):

1. Розробити власну мультимедійну презентацію (20-40 слайдів) з теми пропущеного заняття й додати до презентації окремим файлом супровідний текст зі списком використаної літератури та інформаційних джерел.

2. На основі опрацьованого матеріалу теми пропущеного заняття самостійно розробити 20 тестових запитань/ завдань різних типів (на встановлення відповідності – 5 шт., на встановлення правильної послідовності – 5 шт., на виключення зайвого – 5 шт., на визначення понять – 5 шт.), правильні відповіді потрібно обов'язково вказати.

МОДУЛЬ 1
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 1.1
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЯК НАУКА І ФАХОВА ДИСЦИПЛІНА

Мета: опрацювати предмет і завдання методики навчання української мови, зв'язок такої методики з іншими науками, усвідомити значення суміжних із лінгводидактикою дисциплін у створенні наукових засад навчання української мови в закладах базової середньої освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *методика навчання української мови, лінгводидактика, лінгвометодика, методологічні підходи, методологічні принципи, методи наукового дослідження з лінгвометодики.*

Теоретичний блок

1. Предмет і завдання методики навчання української мови як науки.
2. Зв'язок методики навчання української мови з іншими дисциплінами.
3. Значення рідної мови в реалізації ідеї національної школи й освіти в Україні.
4. Наукові основи і джерела розвитку методики навчання української мови в основній школі.

Практичний блок

1. Випишіть для дидактичного матеріалу висловлювання науковців, письменників, громадських діячів про мову. Розкажіть про можливість використання їх у практиці роботи вчителя-мовника.

2. Підготуйтеся до рольової гри. Ви – учитель у 5 класі, проводите фрагмент уроку української мови (тему уроку виберіть самостійно за шкільною програмою/ календарно-тематичним планом або узгодьте з викладачем). Якими будуть Ваші дії щодо організації особистісно орієнтованого навчання на такому уроці?

3. Заведіть лінгвометодичну папку (чи е-портфолію), у яку будете поступово вміщувати: зразки уроків української мови різних типів; схему аналізу уроку; зразок аналізу уроку української мови; приклади власних проєктів уроків; дидактичні тексти; вправи і завдання; мовні цікавинки; власні розробки ЕОР та ін. Обов'язково в папці (чи е-портфолію) має бути сторінка «Рефлексія», на якій думки за темою кожного практичного заняття (*Рефлексія до 1-го заняття, Рефлексія до 2-го заняття* і т. д.) структуруються: *опанував (ла); виконав (ла); важливо; підсумок (чи перспективи)*. Ця папка стане перепусткою до заліку, іспиту.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента¹

1. Законспекуйте статтю В.Сухомлинського «Слово рідної мови» (журнал «Українська мова і література в школі». 1987. №7. С.52-61).

2. Складіть тези повідомлення «*Мовна ситуація в Україні і завдання української лінгводидактики*», підготуйтеся до представлення їх в аудиторії.

¹ Завдання для самостійної роботи на вибір студента – здобувач має вибрати й виконати 1 з трьох таких завдань (це стосується кожної теми практичних занять).

3. Підготуйте огляд посібників із методики навчання української мови за останні 5 років.

Рекомендовані джерела та література

1. Бондаренко Ю. Особистісно зорієнтоване навчання: методико-літературні аспекти. *Дивослово*. 2021. №2 (767). С. 2-7.

2. Концепція «Нова українська школа»; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник. Львів, 2018.

4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; автори: М. І.Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

5. Масенко Л. Т. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. *Дивослово*. 2020. № 10 (763). С. 24-27.

6. Семеног О. Українська лінгводидактика: навч. посіб. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2018.

7. Словник довідник з української лінгводидактики: навч. посіб.; кол. авторів за ред. М.І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015.

8. Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021.

9. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1987. № 7. С. 52-61.

10. Ушинський К. Д. Рідне слово. *Вибрані педагогічні твори в 2-х т.* Київ: Рад. школа, 1983.

Тема 1.2

Становлення й розвиток методики навчання української мови у вітчизняній школі

Мета: сформувати уявлення про історію становлення й розвитку методики навчання української мови у вітчизняній школі, усвідомити внесок творчих педагогів у вдосконалення та збагачення методики навчання української мови; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *методики навчання української мови, навчально-методична концепція, підхід до навчання, реформа освіти, нова українська школа, освітній стандарт.*

Теоретичний блок

1. Характеристика історичних періодів становлення й розвитку теорії та практики навчання рідної (української) мови у вітчизняній школі.
2. Стратегічні напрями розвитку сучасної лінгводидактики.
3. Новітні тенденціями навчання української мови.
4. Значення наукової методики для практики навчання української мови в школі.
5. Внесок творчих педагогів у подальше вдосконалення методики навчання української мови.

Практичний блок

1. Ознайомтеся з «Букварем» Т. Шевченка і дайте оцінку цій книжці.
2. Використовуючи тематичний матеріал, підготуйте презентацію про історію методики навчання української мови.

3. Напишіть есе про значення студіювання історії методики навчання української мови для вчителів-словесників.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Випишіть цитати з творів К. Ушинського про навчання рідної мови.

2. На основі опрацьованої літератури та інтернет-ресурсів підготуйте коротке повідомлення на одну з тем: «*Мова – душа народу*», «*Мова – “життя духовного основа”*».

3. Використовуючи тематичний матеріал, складіть таблицю про сучасні проблеми українськомовної освіти, її перспективи.

Рекомендовані джерела та література

1. Бакум З.П. С. Х. Чавдаров і лінгводидактика. *Початкова школа*. 1997. № 2. С. 51-53.

2. Біляєв О.М., Скуратівський Л.В. та ін. Концепція навчання державної мови в школах України. *Дивослово*, 1996. № 1. С. 16-22.

3. Болтівець С. Іван Огієнко: мова як вираження національної психіки, душі й свідомості народу. *Дивослово*. 1994. № 7. С. 23-27.

4. Веркалець М. М. Педагогічні ідеї Б. Д. Грінченка. Київ: Знання, 1990.

5. Грушевський М. Про українську мову і українську школу. Київ: Веселка, 1991.

6. Данилевська О. М. Українська мова в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси; відп. ред. Соколова С. О. Київ : Києво-Могилянська академія, 2019.

7. Концепція мовної освіти 12 річної школи. *Дивослово*. 2002. №8. С. 58-62.

8. Концепція «Нова українська школа»; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

9. Мамчур Л. Робота В. О. Сухомлинського над розвитком мовлення учнів. *Українська мова і література в школі*. 1998. № 1. С. 106-109.

10. Методика викладання української мови в середній школі ; за ред. С. Х. Чавдарова, В. І. Масальського. Київ: Рад. школа, 1962.

11. Огієнко І. Українська культура. Київ, 1918.

12. Огієнко І. Українська мова. Бібліографічний покажчик літератури до вивчення української мови. Порадник студентам, вчителям і всім тим, хто бажає найкраще вивчитись української мови. К., 1918.

13. Омельчук С. А. Етапи розвитку української лінгводидактики за часів незалежності України. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. 98. С. 5-14.

14. Романюк С. Розвиток рідномовної освіти українців у західній діаспорі (XX – початок XXI століття) : монографія. – Чернівці: Чернівецький нац. університет, 2015.

15. Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2021.

16. Фаріон І. Д. Мова – краса і сила : суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. 5-е вид., зі змін. і допов. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021.

17. Хом'як І. Атрибутивна функція мови. *Дивослово*, 2020. № 9 (762). С. 41-47.

18. Царик О. М. Формування культури писемного мовлення особистості в системі вітчизняної шкільної освіти першої половини XX ст. : моногр. ; за наук. ред. докт. пед. наук, проф. А. Вихруща. Тернопіль: ТНЕУ, 2016.

19. Царик О. М. Формування культури писемного мовлення особистості в системі вітчизняної шкільної освіти другої половини XX ст. : моногр. ; за наук. ред. докт. пед. наук, проф. А. Вихруща. Тернопіль: ТНЕУ, 2017.

20. Чавдаров С. Х. Педагогічні ідеї Тараса Григоровича Шевченка. Київ: Рад. школа, 1953.

21. Шевченко Т. Г. Буквар південноруський 1861 року: для молодшого та середнього шкільного віку ; упоряд. М.М.Ілляша. Київ: Веселка, 1991.

22. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови як науки в середній школі. Кн. 1 (XVI ст. – 20-і роки XX ст.) : монографія. Слов'янськ: Вид-во ПП «Канцлер», 2004.

23. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови в початкових класах. Кн. 2 (30-90-і роки XX ст.) : монографія ; за ред. М.П. Кочергана. Слов'янськ: Вид-во ПП «Канцлер», 2004.

24. Яворська С. Т. Розвиток школи, освіти і методичних ідей у період княжої доби і слов'янського Відродження (X–XVII ст.).

Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики:
монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль:
Підручники і посібники, 2021. С. 13-22.

Тема 1.3

Українська мова як навчальний предмет у закладах загальної середньої освіти

Мета: сформувати уявлення про специфіку й завдання української мови як навчального предмета в закладах базової середньої освіти, з опертям на освітні документи; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *мовно-літературна освітня галузь, заклад загальної середньої освіти, заклад базової середньої освіти, Державний стандарт базової середньої освіти, Типова освітня програма для 5-9 класів ЗЗСО, модельна навчальна програма, українська мова як шкільний предмет, навчально-методичний посібник, науково-методична преса з української мови, електронний мовний тренажер.*

Теоретичний блок

1. Роль і місце української мови в системі шкільних предметів.
2. Зміст і принципи побудови шкільного предмета «Українська мова».
3. Ключові положення Концепції НУШ, Концепції мовної освіти.
4. Основні положення Державного стандарту базової середньої освіти (мовно-літературна освітня галузь, 2020).
5. Проблема «Учитель-словесник і культура мовлення».
6. Значення науково-методичної преси з української мови для розв'язання завдань шкільної мовної освіти.

Практичний блок

1. Зробіть порівняльну візуалізацію основних положень пояснювальної записки у двох модельних навчальних програм «Українська

мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023; автори: О. Заболотний, В. Заболотний та ін., 2021).

2. Опрацюйте Державний стандарт базової середньої освіти (у частині, що стосується мовно-літературної галузі) і на його основі складіть 7 порад для молодого вчителя-словесника.

3. Підготуйте огляд актуальної науково-методичної преси з української мови, що має значення для розв'язання завдань шкільної мовної освіти.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте (і продемонструйте в аудиторії) презентацію навчально-методичних посібників з української мови, мовних тренажерів, розміщених в інтернет-просторі.

2. Організуйте і проведіть на занятті дискусію зі студентами з теми «Українська мовна освіта XXI століття: основні завдання і шляхи реформування в новій українській школі».

3. Проведіть дослідження культури мовлення вчителів-словесників на основі відповідних відеозаписів, розміщених в інтернет-просторі. За результатами дослідження зробіть унаочнення.

Рекомендовані джерела та література

1. Видайчук Т. Л. Аспекти історії української мови як засіб формування національної ідентичності та історичної пам'яті. *Український педагогічний журнал: зб. наук. праць*. Київ: Педагогічна думка. 2022. №2. С. 48-63.

2. Державний стандарт базової середньої освіти. *Інститут модернізації змісту освіти : сайт*. Київ, 2020. URL: <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/>

3. Концепція мовної освіти 12 річної школи. *Дивослово*. 2002. №8. С. 58-62.

4. Концепція «Нова українська школа»; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

5. Костів О., Сколодра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник. Львів, 2018.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; автори: М. І.Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

7. Масенко Л. Т. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. *Дивослово*. 2020. № 10 (763). С. 24-27.

8. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

9. Як допомогти дітям пережити травматичні події: посібник з реабілітації для батьків, учителів та лідерів громад – Електронний ресурс. – Режим доступу https://childmind.org/wp-content/uploads/2022/02/CMI_Guide_Trauma_2022_Ukrainian_edited.pdf

Тема 1.4

Зміст і організація навчання української мови в шкільних програмах та підручниках

Мета: сформуванню уявлення про зміст та організацію навчання в шкільних програмах з української мови і підручниках для закладів базової середньої освіти, порівняти й проаналізувати актуальні шкільні підручники української мови, відповідні навчально-методичні посібники; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *Державний стандарт базової середньої освіти, Типова освітня програма для 5-9 класів ЗЗСО, модельна навчальна програма, навчальна програма, українська мова як шкільний предмет, компетентний носій мови, предметна компетентність, ключові компетентності, особистісно орієнтована методика, компетентісно орієнтована методика,*

шкільний підручник української мови, навчально-методичний посібник, науково-методична преса з української мови, тематичне планування, поурочне планування.

Теоретичний блок

1. Поняття про модельну навчальну програму, особливості модельних програм з української мови для навчання в гімназії.
2. Характеристика мети і змісту навчання української мови в закладах базової середньої освіти (за чинними модельними навчальними програмами).
3. Основна суть особистісно орієнтованої методики навчання української мови.
4. Нормативне регулювання підготовки навчальної літератури з української мови для закладів загальної середньої освіти.
5. Особливості сучасних підручників української мови і навчально-методичних посібників для закладів загальної середньої освіти.
6. Суть тематичного і поурочного планування навчального матеріалу з української мови вчителем-словесником.

Практичний блок

1. Доведіть або спростуйте думку: «... українська мова – це не тільки навчальний предмет (хоча і предмет), а це ще й у першу чергу сфера та засоби пізнання світу, сфера і засоби формування особистості дитини. Це шлях уходження в культуру» (Мацько Л.І. Про державний освітній стандарт з української мови для середньої школи. *Дивослово*, 1996. №2. С.62).
2. Проаналізуйте один шкільний підручник української мови для 5-9 класів (на вибір, видання останніх 3-х років) щодо відповідності його вимогам сучасної мовної освіти. Підготуйтеся до представлення/презентації аналізу підручника в студентській аудиторії.

3. Виберіть актуальний підручник української мови для 5 класу, підготуйте фрагмент уроку про ознайомлення учнів з таким підручником.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте візуалізацію особливостей змісту навчання української за однією з модельних навчальних програм «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023; автори: О. Заболотний, В. Заболотний та ін., 2021). Зробіть до неї методичний коментар.

2. Підготуйте візуалізацію ключових компетентностей за модельною програмою «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023). Зробіть до неї методичний коментар.

3. Складіть анкету «*Пріоритетні напрями навчання української мови в НУШ*» для вчителів-словесників. Проведіть онлайн-анкетування. Поділіться на занятті результатами дослідження (у формі усного звіту з візуалізацією).

Рекомендовані джерела та література

1. Бородіна Н. С. Методика навчання української мови: загальні питання: навч.-метод. посібн. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. 149 с.

2. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Українська мова. 5 клас: підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2022.

3. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Українська мова: підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Видавничий дім «Освіта». 2023.

4. Горошкіна, О. М., Греб, М. М., Горошкін, І. О., Караман, С. О. Функції QR-кодів у структурі підручника української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип. 4 (78). С. 31-46. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/107>

5. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навч. закл.; за заг. ред. О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. Київ: Педагогічна думка, 2016.

6. Жосан О. Е. Шкільна навчальна література: теорія і практика: довідник. Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського»; Імекс-ЛТД, 2014.

7. Концепція «Нова українська школа» ; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

8. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник. Львів, 2018.

9. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; автори: М. І. Пентиліук, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.

10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-roetapno-z-2022-roku>

11. Омельчук С. А. Сучасні тренди розвитку української лінгвометодики: глобальний і національний виміри. *Педагогічні науки*. 2024. Вип. 105.

12. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 1.5

Компетентнісний підхід до навчання української мови в новій українській школі

Мета: засвоїти теоретичні засади впровадження компетентнісного підходу до навчання української мови, розширити уявлення про ключові й предметну компетентності учнів, про співвідношення понять «компетенція» і «компетентність», опанувати шляхи реалізації компетентнісного підходу до навчання української мови в закладах базової середньої освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *підхід до навчання, компетентнісний підхід до навчання української мови, компетенція, компетентність, предметна*

компетентність, ключові компетентності, наскрізні вміння, наскрізні змістові лінії, компетентнісно орієнтована методика навчання української мови.

Теоретичний блок

1. Компетентнісний підхід до навчання української мови в НУШ, його відмінності від традиційного підходу.
2. Поняття про ключові компетентності, види ключових компетентностей і їх характеристика.
3. Шляхи формування ключових компетентностей учнів у шкільному курсі української мови.
4. Суть предметної компетентності з української мови.
5. Компетентнісний потенціал національного проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність».
6. Особливості компетентнісно орієнтованої методики навчання української мови

Практичний блок

1. Унаочніть матеріал про види *наскрізних умінь*, що є спільними для всіх компетентностей. Розкажіть про можливі варіанти (шляхи) формування їх в учнів гімназії під час навчання української мови.
2. Розробіть параграф підручника української мови для 5 класу відповідно до цілей формування предметної і громадянської компетентностей.
3. Розробіть фрагмент уроку української мови, що уможливило б формування в учнів гімназії однієї з ключових компетентностей (тему уроку виберіть за чинною програмою або узгодьте з викладачем).

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Напишіть реферат із питань формування інфомедійної грамотності учнів на уроках української мови.
2. Підготуйте відеопам'ятку для молодого вчителя-словесника про компетентнісний підхід до навчання української мови учнів гімназії.
3. Запишіть відеопорадник з питань формування екологічної компетентності учнів на уроках української мови.

Рекомендовані джерела та література

1. Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність. Зимова школа: матеріали. IREX, 2019. 98 с.
2. Голуб Н. Б., Новосьолова В. І. та ін. Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу: посіб. К.: Видавничий дім «Сам», 2017. 144 с.
3. Голуб Н. Б. Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 3. С. 2–10.
4. Державний стандарт базової середньої освіти. *Інститут модернізації змісту освіти: сайт*. Київ, 2020. URL: <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/>
5. Концепція «Нова українська школа» ; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Караман С., Горошкіна О., Караман О., Попова Л. Формування ключових компетентностей учнів засобами підручника «Українська мова» для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 6. С. 22–29.
7. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. *Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник*. Львів, 2018.
8. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах* ; автори: М. І.Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
9. Мамчур Л. Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання української мови. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи» (25–26 жовтня 2018 р.) ; за заг. ред. І. В. Гайдаєнко. Херсон, 2018. С.112-115.

10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

11. Омельчук С.А. «Підхід до навчання» як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 2. С. 2–7.

12. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 1.6

Наукові засади навчання української мови в НУШ

Мета: опанувати лінгвістичні, психологічні, педагогічні та лінгводидактичні умови мовної освіти в проєкції на шкільну практику навчання української мови; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *принципи навчання, закономірності навчання, загальнодидактичні принципи, власне методичні принципи навчання української мови, принципи мовно-естетичного виховання.*

Теоретичний блок

1. Лінгвістичні засади навчання української мови здобувачів базової середньої освіти.

2. Психологічні умови навчання української мови учнів гімназії.

3. Поняття про принципи навчання, їх класифікацію.

4. Особливості застосування загальнодидактичних принципів у процесі навчання української мови.

5. Власне методичні принципи навчання української мови, їх характеристика.

6. Співвідношення між поняттями «закономірності навчання української мови» і «власне методичні принципи навчання української мови».

Практичний блок

1. Випишіть висловлювання педагогів, у яких обстоюються загальнодидактичні принципи щодо навчання мови. Зробіть до них методичний коментар.

2. Підготуйте рекомендації для молодого вчителя-словесника щодо реалізації ідей мовно-естетичного виховання під час вивчення однієї з тем: «Значущі частини слова» (5 клас), «Односкладні речення» (8 клас).

3. Підготуйтеся до рольової гри в студентській аудиторії. Ви – учитель і, ураховуючи власне методичні принципи, активізуєте мисленнєву діяльність учнів на уроці вивчення лексичного значення слова (5 клас).

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Унаочніть матеріал про лінгвістичні, умови, що становлять засади мовної освіти.

2. Унаочніть матеріал про психологічні умови, що становлять засади мовної освіти.

3. Унаочніть матеріал про педагогічні умови, що становлять засади мовної освіти.

Рекомендовані джерела та література

1. Грибан Г. В., Кучерук О. А., Шевцова Л. С. Актуальні питання теорії навчання української мови. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014.

2. Донченко Т. К. Власне методичні принципи навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2. С. 2-4.

3. Караман С., Горошкіна О., Караман О., Попова Л. Формування ключових компетентностей учнів засобами підручника «Українська мова» для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 6. С. 22–29.
4. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. *Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник*. Львів, 2018.
5. Кучерук О.А. Принципи розвивального навчання і методи реалізації їх у шкільному курсі української мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. №1. С. 8–13.
6. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах* / М. І.Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
9. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови. Харків: Основа, 1995.
10. Шуневич Оксана. Розвиток емоційного інтелекту учнів: лінгводидактичний аспект. *Українська мова і література в школі*. 2016. № 6. С. 2-6.

МОДУЛЬ 2

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 2.1

Форми і методи навчання української мови

Мета: опанувати форми і методи навчання української мови, осмислити дидактичні й лінгвометодичні підходи до класифікації методів навчання, усвідомити чинники, що впливають на вибір форм і методів навчання; здобути вміння розроблювати систему вправ, розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *форма навчання, метод навчання, прийом, проблемно-ситуаційні завдання, вправи, види вправ, система вправ, паспортизація методів навчання, класифікація методів навчання, традиційні методи навчання української мови, інноваційні методи навчання.*

Теоретичний блок

1. Співвідношення понять «форма навчання», «метод навчання», «прийом навчання».

1. Класифікації методів навчання в працях педагогів і лінгводидактів.

2. Характеристика основних методів навчання.

3. Трансформація методу роботи з підручником у просторі сучасної мовної освіти.

4. Проблема паспортизації методів навчання української мови.

5. Чинники, що зумовлюють вибір навчального методу в системі мовної освіти.

6. Особливості проблемно-ситуаційних завдань з української мови.
7. Система вправ для навчання української мови.

Практичний блок

1. Заповніть таблицю:

Форми і методи навчання української мови			
Форма навчання української мови	Характеристика	Метод навчання української мови	Характеристика

2. Складіть розповідь із самостійно створеною інфографікою до вивчення теми «Відмінювання числівників» для учнів гімназії.

3. Розробіть сучасний урок української мови на самостійно вибрану тему з використанням нетрадиційних способів навчання. Підготуйтеся до проведення уроку в аудиторії з подальшим обговоренням його.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Складіть систему вправ (5) до однієї теми з розділу «Лексикологія» для учнів 5-6 класів. Підготуйте методичний коментар до неї.

2. Складіть 5 проблемно-ситуаційних завдань до однієї теми з розділу «Морфологія» для учнів гімназії. Підготуйте методичний коментар до них.

3. Напишіть рецензію на посібник «Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти)» (автори: Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023. 54 с.).

Рекомендовані джерела та література

1. Бондаренко Н. Ситуаційні вправи на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 2. С. 2–8.
2. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М., Бондаренко Н.В., Новосьолова В.І., Попова Л.О. Практикум з методики навчання української мови. Практичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024.
3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Концепція добору і застосування методів компетентісно орієнтованого навчання української мови учнів гімназії й ліцею / за заг. ред. д-ра пед. наук Н.Б. Голуб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2023.
4. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Трансформація методу роботи з підручником у контексті компетентісного підходу. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2022. С. 145-150.
5. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб. для студентів філологічних факультетів. 2-е вид., переробл. і допов. Умань: ПП Жовтий О. О., 2014.
6. Кучерук О. А. Методи навчання української мови в загальноосвітній школі: Словник-довідник. Житомир: Рута. 2010.
7. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
8. Кучерук О. А. Співвідношення понять «методика навчання», «технологія навчання», «метод навчання» як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*, 2017. № 1. С. 8-13.
9. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.
10. Міхалко М. 21 спосіб мислити креативно. Пер. з англ. Т. Бойка. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019.
11. Оклі Б. Навчитися вчитися. Як запустити свій мозок на повну / пер. з англ. А. Замоцний. 3-є вид. К.: Наш формат. 2020.
12. Піскорська Л., Скуратівський Л. Проблемно-пізнавальні завдання на уроках рідної мови. *Українська мова й література в школі*, 2007. №7-8. С.14-16.

Тема 2.2

Інтерактивні методи в навчанні української мови

Мета: засвоїти суть інтерактивних методів навчання української мови, їх відмінність від «активних» методів навчання, усвідомити особливості застосування інтерактивних методів навчання в процесі української мовної освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *інтерактивний метод навчання, інтерактивна технологія навчання, інтерактивна вправа, електронна вправа, активний метод навчання, метод сюжетно-рольової гри, гейміфікація в мовній освіті, метод «Кейс», метод «ПРЕС», метод «Розумовий штурм», метод «Ротаційні трійки», метод «Шість шляп мислення», метод дискусії, вебквест, LearningApps, Google Sites.*

Теоретичний блок

1. Суть інтерактивного навчання, поняття про інтерактивні методи, зв'язок їх із інтерактивними технологіями навчання.
2. Основні функції методу навчання: навчальна, розвивальна, виховна.
3. Класифікація інтерактивних методів навчання.
4. Характеристика популярних інтерактивних методів навчання через призму мовної освіти (метод «Кейс», метод «ПРЕС», метод «Мозковий штурм», метод «Ротаційні (змінні) трійки» та ін.).

Практичний блок

1. Підготуйте реферативне повідомлення на одну з тем: «*Методи розвитку критичного мислення учнів 8 класу на уроках української мови*», «*Методи творчого розвитку учнів 7 класу на уроках української мови*».

2. Опишіть практику інтерактивного навчання в досвіді одного вчителя української мови (за публікаціями в науково-методичній пресі).

3. Розробіть (і покажіть) фрагмент уроку української мови для 5 класу на самостійно вибрану тему, із використанням інтерактивного методу навчання та розробленої електронної вправи.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте презентацію 3-х інтерактивних методів навчання на прикладі вивчення тем зі шкільного курсу української мови (5-9 класи).

2. Розробіть інтерактивну електронну вправу з української мови для 5 класу, використовуючи сервіс LearningApps.

3. Створіть вебквест з української мови для учнів гімназії, використовуючи застосунок Google Sites.

Рекомендовані джерела та література

1. Вегеш А. І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: метод. посіб. Ужгород, 2022.

2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Концепція добору і застосування методів компетентісно орієнтованого навчання української мови учнів гімназії й ліцею / за заг. ред. д-ра пед. наук Н.Б. Голуб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2023.

3. Горошкіна О. Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 7–10.

4. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб. для студентів філол. фак-тів. 2-е вид., переробл. і допов. Умань: ПП Жовтий О. О., 2014.

5. Корицька Г. Використання веб-квест технології у навчанні учнів української мови на засадах діяльнісного підходу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65. № 3. С. 66–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2018_65_3_8.

6. Кучерук О. А. Методи навчання української мови в загальноосвітній школі: словник-довідник. Житомир: Рута, 2010.
7. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
8. Кучерук О. А. Співвідношення понять «методика навчання», «технологія навчання», «метод навчання» як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*, 2017. № 1. С. 8-13.
9. *Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.*
10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
11. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
12. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007.

Тема 2.3

Засоби навчання в шкільному курсі української мови

Мета: опанувати специфіку сучасних засобів навчання української мови в закладах базової середньої освіти, конкретно ознайомитися з електронними освітніми ресурсами для навчання української мови, здобути вміння самостійно розроблювати засоби навчання предмета з використанням електронних сервісів; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *засоби навчання, графічний органайзер для навчання, навчальна наочність, дидактичний текст, дидактичний матеріал, компетентнісно орієнтовані завдання, навчальний кейс, вправи з ключами, тести, електронний підручник, учнівське мовне портфоліо, онлайн-дошка, хмара слів, інфографіка, мультимедійна презентація, опорний конспект, інтелектуальна карта, малюнкові нотатки*

(скетчноутинг), QR-код, комікс, освітній мем, навчальний подкаст, навчальне відео, електронний освітній ресурс, гугл-застосунки, ME-QR, World Art, Padlet, Canva, Coggle, Storyboard That, YouTube.

Теоретичний блок

1. Поняття про засоби навчання, їх класифікацію через призму мовної освіти.
2. Дидактичний матеріал для мовної освіти, його види, значення, способи використання на уроках української мови.
3. Електронні освітні ресурси, цифрові медіа та сервіси в шкільному курсі української мови.
4. Особливості формування українськомовної особистості учня гімназії в освітньому медіасередовищі.

Практичний блок

1. Підготуйте методичні рекомендації вчителю-словеснику на тему *«10 цифрових ресурсів для створення візуального освітнього контенту»*.
2. Укладіть систему екологічних чи патріотичних вправ для розвитку критичного мислення шестикласників під час вивчення морфології (тему виберіть за чинною шкільною програмою), розмістіть систему вправ на своїй онлайн-дошці *Padlet*.
3. Підготуйтеся до рольової гри. Покажіть фрагмент уроку на конкретному матеріалі з морфології української мови для 6 класу, використайте на уроці розроблену систему вправ (за попереднім завданням).

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте реферативне повідомлення (з візуалізацією) на одну з тем: *«Формування українськомовної особистості учня в освітньому*

медіасередовищі», «Компетентнісно орієнтовані завдання: особливості створення й використання в шкільному курсі української мови». Поділіться думками в аудиторії.

2. Створіть інтелектуальну карту «Засоби навчання», використовуючи відповідний цифровий ресурс. Презентуйте її в аудиторії.

3. Виготуйте опорний конспект чи інфографіку для засвоєння однієї з тем: «Прикладка як різновид означення», «Розряди займенників».

Рекомендовані джерела та література

1. Вегеш А. І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: метод. посіб. Ужгород, 2022.

2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Трансформація методу роботи з підручником у контексті компетентнісного підходу. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки.* 2022. С. 145-150.

3. Горошкіна О. М., Попова Л. О. Компетентнісно орієнтовані завдання як компонент підручників української мови для 10-11 класів. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (наукове видання), 28–29 травня 2020 р.* Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 52-53.

4. Горошкіна О. М. Текст як засіб реалізації завдань компетентнісно орієнтованого навчання української мови. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718548/1/Тези%20Горошкіної%20на%20Беседу.pdf>

5. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. для студентів філол. фак-тів. 2-е вид., переробл. і допов. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014.

6. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

7. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. О. Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.

8. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuysya-poetapno-z-2022-roku>

9. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 2.4

Сучасний урок української мови

Мета: опанувати особливості уроку української мови як основної форми навчання в шкільній мовній освіті, засвоїти вимоги до сучасного уроку української мови, різні підходи до типів уроків української мови та до їх класифікації; набути вміння й навички доцільно застосовувати форми, методи й засоби навчання відповідно до мети уроку; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *урок української мови, структура уроку, типи уроків, традиційний урок, нетрадиційні види уроків, навчальна ситуація на уроці, мета уроку, цільові завдання уроку, цільовизначення, зміст уроку, рефлексія на уроці*

Теоретичний блок

1. Урок як основна форма організації навчально-виховного процесу в просторі шкільної мовної освіти.
2. Вимоги (організаційні, дидактичні, психологічні, психотерапевтичні, санітарно-гігієнічні, етичні, власне методичні) до сучасного уроку української мови
3. Класифікація уроків української мови.
4. Характеристика різних типів уроків, їх структури.
5. Нетрадиційні форми уроків української мови.
6. Основні вимоги до сучасного уроку української мови.

Практичний блок

1. Візуалізуйте ідеї щодо цільовизначення для уроку української мови. Використайте у візуалізації таксономію цілей Б. Блума.

2. Підготуйтеся до ділової гри в аудиторії: науково-практична конференція «*Типи уроків української мови*». Теми виступів доберіть самостійно та узгодьте з викладачем.

3. Розробіть розгорнутий проєкт уроку української мови з використанням сучасних методів і засобів для вивчення нового матеріалу (можливі варіанти теми уроку: «*Поняття про фразеологізми*» (5 клас), «*Будова слова*» (6 клас)).

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте виступ (з унаочненням) «Сучасному уроку української мови – новаторську методику».

2. Заповніть таблицю:

Типи уроків української мови	
Тип уроку мови	Структура уроку

3. Заповніть таблицю «Види нетрадиційних уроків української мови» (за публікаціями в методичних часописах/ на платформах «Всеосвіта», «На урок»):

Види нетрадиційних уроків української мови	
Вид нетрадиційного уроку	Бібліографічний опис джерела (за ДСТУ 8302:2015)

Рекомендовані джерела та література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови. Київ : Генеза, 2005.
2. Вегеш А. І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: метод. посіб. Ужгород, 2022.

3. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. *Методика викладання української мови: навч.-метод. посіб.* Львів, 2018.
4. Котик Т. Композиція сучасного уроку за умов компетентнісного підходу до навчання у школі. *Обрії*. 2017. № 1. С. 24-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2017_1_9
5. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі : монографія. Умань : Видавець ФОП Жовтий О.О., 2014.
6. Кучерук О.А. Моделювання як структурний елемент проектування сучасного уроку української мови. *Українська мова і література в школі*. 2014. №5. С. 6–10.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Омельчук С. Актуально про сучасний урок української мови. *Українська мова та література*. 2015. № 9–10. С. 25–26.
9. Пентилюк М. І. Типологія уроків у контексті сучасної лінгводидактики. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 2. С. 65-78.
10. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
11. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі. Київ, 2020.
12. Семенов О. Урок української мови у вимірах педагогічної дії: навч.-метод. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015.
13. Хом'як І. М. Класифікаційний аналіз уроків мови. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. №10. С. 2–7.
14. Bloom B. S., Engelhart M. D., Furst E. J., Hill W. H., Krathwohl D. R. *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. New York: David McKay Company, Inc., 1956.
15. Krathwohl D. R. A Revision of Bloom's Taxonomy. *Theory into Practice*. 2002. Т. 41. № 4. С. 212-218.

Тема 2.5

Технологічний підхід до уроку української мови

Мета: опанувати теоретичні засади реалізації технологічного підходу до навчання як одного з пріоритетних напрямів сучасної мовної освіти; набути вміння застосовувати різні види технологій навчання на уроках

української мови; розвивати здатність доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *технологічний підхід до навчання української мови, технологія навчання, стратегія навчання, загальнопедагогічні технології, лінгвометодичні технології, внутрішньопредметні технології.*

Теоретичний блок

1. Українська мовна освіта: співвідношення понять «традиції в освіті», «інновації в освіті».

2. Технологічний підхід до навчання української мови як чинник модернізації освітніх послуг НУШ.

3. Зв'язок між поняттями «методика навчання української мови», «метод навчання української мови» і «технологія навчання української мови».

4. Поняття «загальнопедагогічні технології», «предметнометодичні технології», «внутрішньопредметні технології: суть, види.

5. Особливості застосування технології проблемного, контекстного, ситуаційного, проєктного навчання в просторі української мовної освіти.

Практичний блок

1. Підготуйте анотований список методичних статей на одну з тем: *«Особливості змісту і структури модульних уроків української мови», «Технологія виконання проєктів на лінгвістичні та культурологічні теми», «Технологія розвитку мовлення учнів із використанням засобів мистецтва».*

2. Перегляньте відеоурок для учнів ЗЗСО в інтернет-просторі і зробіть аналіз цього відеоуроку через призму технологічного підходу до навчання. Продумайте модель, як по-іншому можна провести такий урок.

3. Розробіть фрагмент уроку української мови для учнів 7 класу на основі технології особистісно орієнтованого навчання (тему уроку виберіть самостійно й узгодьте з викладачем).

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте виступ (з унаочненням) на тему *«Технологія інтенсивного навчання правописної грамотності учнів гімназії на уроці української мови».*

2. Розробіть презентацію для інтенсивного вивчення особливостей наголошування слів в українській мові. Напишіть до розробки лінгвометодичний коментар.

3. Напишіть рекомендації для молодого вчителя-словесника щодо впровадження технології навчання української мови на основі міжпредметних зв'язків.

Рекомендовані джерела та література

1. Дика Н. М., Глазова О. П. *Особливості застосування навчально-ігрових технологій на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти. Інноваційна педагогіка, 2023. № 61. С. 48-51.*

2. Дичківська Ілона. *Інноваційні педагогічні технології: підруч.; 3-є вид, виправлене. Київ, 2015.*

3. Інноваційні педагогічні технології : посібник / О.Огієнко, Т.Калюжна, Ю.Красильник та ін.; за ред. О. І. Огієнко. Київ, 2015.
4. Інноваційні технології навчання: навч. посіб. / Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В. Київ, 2017.
5. Кучеренко І. Концепція особистісно орієнтованої технології уроку рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 3. С. 25–31.
6. Кучеренко І. А. Особистісно орієнтована технологія навчання – пріоритетна концепція мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 2. С. 8–14
7. Кучерук О. А. Співвідношення понять «методика навчання», «технологія навчання», «метод навчання» як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*, 2017. № 1. с. 8-13.
8. Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: навч. посіб. Житомир, 2007.
9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
10. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. Київ, 2004.
11. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі. Київ, 2020.
12. Прокопів Л. Інформаційні технології навчання: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2014.
13. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 2.6

Урок української мови через призму EdTech

Мета: засвоїти теоретичні засади організації й проведення уроку української мови на рівні базової середньої освіти з використанням технологічних досягнень для покращення освітніх процесів; виробити вміння доцільно застосовувати EdTech у процесі мовної освіти; розвивати вміння й навички шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: змішане навчання, дистанційне навчання, дистанційний навчальний курс, EdTech, індивідуальна освітня траєкторія, персоналізація мовної освіти, електронна лінгводидактика, електронний освітній ресурс, електронний навчальний курс, освітній блог/ сайт, інформаційно-цифрові технології, штучний інтелект в освіті, промпт (запит) для нейромережі, віртуальна реальність в освіті, цифрові інструменти для проведення уроків української мови, освітні онлайн-платформи для навчання учнів української мови, освітні платформи для вчителів, інтерактивні електронні додатки до підручників, гугл-застосунки, нейромережі, Zoom, Mentimeter, Kahoot, Chat GPT.

Теоретичний блок

1. Екосистема інновацій EdTech: виклики і можливості для уроку української мови.
2. Суть моделі SAMR (Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition), яка лежить в основі багатьох EdTech.
3. Характеристика освітніх онлайн-платформ для навчання учнів української мови.
4. Особливості сучасного уроку української мови в умовах дистанційного і змішаного навчання.
5. Персоналізація мовної освіти з використанням штучного інтелекту.

Практичний блок

1. Підготуйте анотований список статей, присвячених EdTech (education technology), сформулюйте своє визначення цьому поняттю через призму мовної освіти.
2. Підготуйте порадник про ЕОР для навчання української мови. Зробіть короткий методичний коментар до своєї розробки.

3. Розробіть проєкт уроку з фразеології для 6 класу, використовуючи модель SAMR/ засоби інформаційно-цифрових технологій; соціокультурна тема – «Духовна культура українців. Народні традиції».

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте реферативне повідомлення (з унаочненням) на тему «Використання інформаційно-цифрових технологій у шкільному курсі української мови для персоналізації мовної освіти».

2. Розробіть цифровий ресурс для вивчення особливостей наголошування слів в українській мові. Напишіть до розробки лінгвометодичний коментар.

3. Проведіть гугл-анкетування з питання, які онлайн-курси вибирають майбутні вчителі української мови. Поділіться результатами дослідження в аудиторії.

Рекомендовані джерела та література

1. Голуб Н., Горошкіна О. Методи дистанційного навчання української мови. *Український педагогічний журнал*. 2022. №. 4. С.148–158. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/635/610>

2. Корицька Г. Дидактико-методичне моделювання уроку української мови на засадах діяльнісного підходу в умовах розвитку дигітального навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2019. № 10. С. 141–150.

3. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища. *E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін* : кол. монограф. / за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2017. С. 40–54.

4. Кравченко С. М. EdTech та імерсивні технології як інноваційні тренди в освіті: досвід США. *The 14th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development» (July 13–15, 2022)*. BoScience Publisher. USA, Chicago, 2022. С. 223-227.

5. Кухаренко В. М. та ін. Теорія та практика змішаного навчання: монографія; ред. В. М. Кухаренко. Харків, 2016.

6. Кучерук О. А. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 41. Вип. 3. С. 83-91.

URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1054>

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

8. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

9. Практики та підходи до дистанційного навчання : рекомендації для вчителів / НУШ, ГО «Смарт Освіта». 2020.

10. Омельчук С. А., Степанова М. О. Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 97. С. 12-21.

11. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації / Міжнародний фонд «Відродження», ГО «Смарт Освіта», М-во освіти і науки України. 2020.

12. Санітарний регламент для закладів ЗСО, затверджений наказом МОЗ України № 2205 від 25.09.2020.

13. Сорочан Т., Кушнір Л. Використання моделі SAMR для створення ефективної стратегії змішаного навчання в ЗВО та ЗФПО. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2023. Вип. 70, том 1. С. 358-362.

Освітні платформи:

1. Всеосвіта: національна освітня платформа. URL: <https://vseosvita.ua/>

2. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua/>

3. Лінгвістичний портал. «Мова.info» URL: <http://www.mova.info/>

4. Мова – ДНК нації. URL: <https://ukr-mova.in.ua/>

5. Національна платформа з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://speakukraine.net/>

6. Освіторія. URL: <https://osvitoria.org/>

7. Офіційний сайт української мови. URL: <https://www1.ukrainskamova.com/?tm=1&subid4=1727790414.0273460000>

8. Тренажер із правопису української мови. URL: <https://webpen.com.ua/>

9. Український освітній онлайн-портал для вчителів «На Урок». URL: <https://naurok.com.ua/>

10. Уміти: База ресурсів за класами й предметами. URL: https://umity.in.ua/resources/?chapter=5_ukr

Тема 2.7
МОТИВАЦІЯ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Мета: усвідомити роль мотивації навчання в процесі мовної освіти, опанувати наукові теорії мотивації, оволодіти вміннями мотиваційного менеджменту в практичних ситуаціях навчання української мови на рівні закладів базової середньої освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *мотивація навчання, мотиви, потреби, цінності, пізнавальний інтерес, типи мотивації, мотиваційний менеджмент, мотиваційні стратегії, заохочення, оцінки-наліпки, вербальне оцінювання, педагогічна риторика, дипломи/сертифікати для заохочення учнів, навчальна гра, навчальний проєкт, квест з QR-кодами, проблемне запитання, освітня сторінка в Instagram, освітня сторінка у Facebook, освітній Telegram-канал.*

Теоретичний блок

1. Основні положення теорії мотивації А. Маслоу, застосування їх у контексті мовної освіти.
2. Теорія мотивації Д. Пінка з погляду практики навчання української мови.
3. Мотивація до творчої роботи (за М. Чикзентміхайлем).
4. Шляхи створення сучасного освітнього середовища для мотивації навчання учнів у процесі навчання української мови.

Практичний блок

1. Підготуйте рекомендації зі створення й підтримування Telegram-каналу для навчання української мови (створення назви каналу, аватару, притягувального ліду, захопливого короткого відеоролика (Reels), чат-бота, цікавого контенту, опитування, відео, аудіо).

2. Укладіть/ розробіть 5-10 цікавих завдань для навчання української мови учнів гімназії.

3. Розробіть фрагмент уроку української мови для 6 класу, зверніть увагу на способи забезпечення мотивації учнів до навчання (тему уроку узгодьте з викладачем).

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте рекомендації для молодого вчителя-словесника щодо реалізації мотиваційного менеджменту в практичних ситуаціях навчання української мови учнів НУШ.

2. Розробіть квест/вебквест з *QR-кодами* для вивчення *сполучників української мови*.

3. Розробіть 3 електронні вправи для навчання української мови, використовуючи *LearningApps*

Рекомендовані джерела та література

1. Браун П., Редігер Г., Макденіел М. Засіло в голові. Наука успішного навчання / пер. з англ. Ю. Кузьменко. Київ, 2019.

2. 10 українських слів, якими ви здивуєте своїх друзів. *Сайт Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/chistota-movlennya/_10-ukrayinskih-sliv-yakimi-vi-zdivuyete-svoyih-druziv/789727

3. Корицька Г. Використання веб-квест технології у навчанні учнів української мови на засадах діяльнісного підходу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65. № 3. С. 66–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2018_65_3_8.

4. Кучеренко І. Методи мотивації і цілевизначення – важливі складники успішного процесу учіння. *Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 13 Вип. 1(7). 2022. С.13–21.
5. Кучерук О. А. Метафоризація як засіб творчої спрямованості методів навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 2.
6. Мачтакова О. Г. Мотивація: від античності до постмодернізму: монографія. Одеса, 2013.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Омельчук С. Навчання учнів основної школи діалогічного мовлення: мотиваційний, змістовий і методичний аспекти. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 2. С. 3–8.
9. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
10. Федоренко В. Л. Енциклопедія інтелектуальних ігор на уроках української мови: навчальне видання. Харків, 2008.
11. Ющук І. П. Зворотний зв'язок і мотивація у навчанні рідної мови. *Дивослово*. 2013. № 3.
12. Як у Радянському Союзі знищували українські слова. *Сайт Gazeta.ua*. 2018. 02 липня. URL: https://gazeta.ua/articles/istoriya-movi/_ak-u-radyanskomu-soyuzi-znischuvali-ukrayinski-slova/845311
13. Barbara R. Blackburn. Classroom Motivation From A to Z: How to Engage Your Students in Learning. Study Guide. New York. London. 2013.
14. Evans Linda. Managing to Motivate: A Guide For School Leaders Лондон, 1999.
15. Kidd Warren, Czerniawski Gerry. Teaching Teenagers. A Toolbox for Engaging and Motivating Learners. London, 2011.

МОДУЛЬ 3
ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ РОЗДІЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
УМОВАХ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тема 3.1

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ, ГРАФІКИ, ОРФОЕПІЇ

Мета: засвоїти лінгводидактичні засади навчання фонетики, графіки й орфоєпії в умовах базової середньої освіти; опанувати принципи, форми, методи, засоби вивчення звукової системи української мови в практичних ситуаціях; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *фонетика, графіка, орфоєпія, алфавіт, звук, буква, склад, наголос, класифікація звуків, фонетична транскрипція, фонетичний розбір, фонетико-стилістичні вправи, орфоєпічна норма, орфоєпічна помилка, орфоєпічний словник, словник наголосів.*

Теоретичний блок

1. Зміст і завдання шкільного курсу фонетики, графіки та орфоєпії, його значення, зв'язок з іншими розділами української мови.
2. Поняття про орфоєпічну норму й орфоєпічну помилку.
3. Принципи спадкоємності й перспективності в навчанні фонетики учнів 5 класу.
4. Специфічні принципи навчання фонетики та орфоєпії.
5. Теоретико-практичні методи навчання звукової системи мови.
6. Нетрадиційні підходи до навчання фонетики й орфоєпії учнів гімназії.

Практичний блок

1. Складіть тематичний план вивчення такого матеріалу: «Фонетика. Графіка. Орфоенія. Орфографія» (5 клас).
2. Складіть систему цікавих вправ (5) до вивчення теми «Ненаголошені голосні е, и, о в коренях слів» на основі краєзнавчих текстів, напишіть до неї лінгвометодичний коментар.
3. Розробіть параграф підручника на одну з тем фонетики для 5 класу. Підготуйтеся до презентації розробки в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Зробіть презентацію «Методика навчання фонетики, графіки й орфоенії в умовах базової середньої освіти» за питаннями теми практичного заняття.
2. Виготуйте наочність (наприклад, інфографіку) для вивчення фонетики в 5 класі, напишіть до наочності методичні рекомендації.
3. Виготуйте наочність для вивчення орфоенії в 5 класі, напишіть до наочності методичні рекомендації.

Рекомендовані джерела та література

1. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008.
2. Бакум З. Фонетико-стилістичні вправи як засіб підвищення мовної культури учнів. *Українська мова й література в школі*, 2007. №1. С.2-4.
3. Єрмоленко Світлана. Специфіка методики навчання української орфоенії. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2015. №1 (14). С. 199-205. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/40/1/35.pdf>

4. Караман С.О. Методика навчання фонетики, графіки, орфоєпії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки. Мовознавство/* відп. ред. Л. І. Мацько. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 178-190.

5. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.

7. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.

8. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України.* URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

9. Підручники. *Сайт МОН України.* URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

10. Ющук І. Наукові засади вивчення фонетики в школі. *Дивослово*, 2007. №11. С.2-9.

Тема 3.2

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

Мета: засвоїти лінгводидактичні засади навчання лексикології в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати систему вправ з лексикології, добирати цікавий дидактичний матеріал; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *лексикологія, лексикографія, слово, лексика, лексичне значення слова, лексичний розбір, лексичні вправи, лексична норма, лексична помилка, суржик, тлумачний словник, словник антонімів, словник синонімів, словник омонімів, словник паронімів, словник іншомовних слів.*

Теоретичний блок

1. Зміст, мета й завдання вивчення лексикології української мови в гімназії.
2. Вимоги до знань і умінь учнів з лексикології для 5-6 класів.
3. Власне методичні принципи навчання лексикології, методи їх реалізації в умовах базової середньої освіти.
4. Шляхи збагачення активного словника учнів гімназії (словникова робота).
5. Поняття про лексичну помилку. Використання словників, довідників, посібників у процесі навчання лексикології.
6. Особливості вивчення лексикології з використанням електронних освітніх ресурсів на рівні гімназії.

Практичний блок

1. Підготуйте для п'ятикласників розповідь про іншомовні слова в українській мові. Використайте при цьому матеріали книги А. П. Коваль «Життя і пригоди знайомих незнайомців» (Київ: Веселка, 1990) чи інші джерела.
2. Випишіть із методичної літератури 3 ігрових завдання для вивчення розділу «Лексикологія». Розкажіть про методику використання їх на уроці української мови.
3. Розробіть фрагмент уроку для 5 класу – знайомство із тлумачним словником. Підготуйтеся до представлення його в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Зробіть мультимедійну презентацію «*Методика навчання лексикології в умовах базової середньої освіти*» за питаннями теми практичного заняття.
2. Підготуйте візуалізацію про лексичну помилку для учнів гімназії.

3. Доберіть/ розробіть систему патріотичних вправ (за класифікацією В. Онищука) для вивчення лексикології, використовуючи шкільні підручники, навчально-методичні посібники, цікаві дидактичні матеріали.

Рекомендовані джерела та література

1. Кучерук О. Формування лексичної компетентності учнів у процесі навчання української мови з використанням методу проєктів. *Українська мова і література в школах України*. 2018. №1. С.26-31.

2. Кучерук О. А. Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018, Том 63, №1. С. 47-55. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>

3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

4. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.

5. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

6. Нагрибельна І. Формування лексичного запасу учнів засобами самостійної роботи. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 10. С. 15–18.

7. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

8. Хом'як І. М. Словникова робота як засіб формування лексичної компетентності. *Українська мова і література в школах України*. 2014. № 5. С. 28–31.

9. Шляхова В., Нечитайло Н. Робота із словниками на уроці української мови. *Українська мова і література в школі*. 2002. №8. С. 11–13.

Тема 3.3

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Мета: засвоїти лінгводидактичні засади навчання фразеології в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати систему вправ з фразеології, створювати наочність, застосовувати сучасні технології навчання; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *фразеологія, фразеологізм, лексичне значення фразеологізму, прислів'я, приказка, крилатий вираз, афоризм, фразеологічні вправи, фразеологічний словник.*

Теоретичний блок

1. Зміст, мета й завдання вивчення фразеології української мови в гімназії.
2. Вимоги до знань і вмінь учнів 5-6 класів з фразеології (за чинними модельними програмами).
3. Принципи навчання фразеології, методи реалізації їх на уроках української мови в умовах базової середньої освіти.
4. Труднощі навчання фразеології, способи їх подолання.
5. Шляхи збагачення фразеологічного запасу учнів гімназії.
6. Міжпредметні зв'язки в процесі опанування фразеології на уроках української мови.

Практичний блок

1. Підготуйте реферативне повідомлення (і унаочнення) про особливості вивчення фразеології з використанням електронних освітніх ресурсів.
2. Розробіть мовну гру на основі фразеологізмів для учнів 5-6 класів. Напишіть лінгвометодичний коментар до цієї розробки.

3. Спроектуйте фрагмент уроку з фразеології для учнів п'ятого класу, із доцільним використанням самостійно створеної наочності. Підготуйтеся до проведення його в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Розробіть мультимедійну презентацію «*Методика навчання фразеології в умовах базової середньої освіти*» за питаннями теми практичного заняття.

2. Намалюйте інтелектуальну карту чи опорний конспект до вивчення теми з фразеології української мови.

3. Складіть 3 вправи з ключами для вивчення фразеологізмів на засадах літературного краєзнавства.

Рекомендовані джерела та література

1. Забіяка В. А., Забіяка І. М. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування: практич. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012.

2. Кульбабська О. В., Кардашук О. В. Крок у професію. Методика викладання української мови : навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017.

3. Лещенко Г. П. Компетентнісний підхід до вивчення фразеології в загальноосвітній школі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10(2). С. 108-112.

4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.

5. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.

6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

7. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

8. Словник фразеологізмів української мови ; уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наук. думка, 2008.

9. Соловець Л.О. Вираження етнічної специфіки української культури у фразеологізмах. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 6. С. 52-62.

10. Ужченко В. Д. Вивчення фразеології в середній школі. Київ: Рад. школа, 1990.

Тема 3.4

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ БУДОВИ СЛОВА І СЛОВОТВОРУ

Мета: опанувати лінгводидактичні особливості навчання будови слова і словотвору в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати відповідні вправи, створювати наочність, проектувати урок з будови слова/ словотвору; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *морфемна будова слова, словотвір, значущі частини слова, форми слова, спільнокореневі слова, морфемні вправи, морфемна схема, морфемний розбір, словник морфем, словотвірний ланцюжок, способи словотворення, словотвірні вправи, словотвірний розбір, словотвірний словник.*

Теоретичний блок

1. Зміст, мета і завдання вивчення будови слова та словотвору на уроках української мови в гімназії.

2. Вимоги до знань і вмінь з будови слова і словотвору для учнів гімназії (за чинними модельними програмами).

3. Зв'язок вивчення будови слова та словотвору з лексикологією, граматику, орфографією.

4. Принципи навчання будови слова і словотвору, методи реалізації їх на уроках української мови

5. Труднощі, типові помилки в оволодінні морфемною будовою слова і словотвором та шляхи їх усунення на уроках української мови.

6. Місце морфемного і словотвірного розборів у шкільному курсі української мови на рівні гімназії.

Практичний блок

1. Випишіть основні положення однієї статті з поданого нижче списку рекомендованої літератури. Поділіться думками на занятті, що цінного ви взяли б з неї для впровадження на уроки вивчення будови слова/ словотвору.

2. Складіть 5 проблемно-ситуативних завдань до вивчення будови слова/ словотвору в школі.

3. Розробіть проєкт уроку вивчення способів словотворення (або з теми «Значущі частини слова»), із доцільним використанням самостійно розробленої наочності.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Складіть анотований список методичних статей щодо вивчення будови слова і словотворення (за останні 5 років).

2. Розробіть наочність для вивчення теми «Значущі частини слова» (5 клас). Зробіть до неї лінгвометодичний коментар.

3. Розробіть наочність для вивчення теми «Основні способи словотворення» (6 клас). Зробіть до неї лінгвометодичний коментар.

Рекомендовані джерела та література

1. Вільчинська Т. Морфемний і словотвірний аналіз у школі. *Дивослово*. 2003. № 6. С. 22 – 23.

2. Карпіловська Є. А. Функціональні аспекти словотворення. *Українська мова*. 2007. № 1. С. 94–96.

3. Кващук А. Будова слова в українській мові (у завданнях, запитаннях і відповідях). *Дивослово*. 2002. №7. С.39-46.

4. Кулик О. Д. Мовленнєвий розвиток учнів основної школи в процесі вивчення словотвірної системи української мови: монографія. Київ, 2019.

5. Кулик О. Д. Словотвірна система української мови: лінгвістичний і методичний аспекти. *Молодий вчений*, 2017. № 1 (41). Січень. С. 448-452.

6. Кульбабська О., Кардащук О. Модульні технології вивчення словотвору української мови. *Вісник Львівського університету : зб. наук. праць. Львів : Ви-дво Львівського нац. ун-ту імені Івана Франка*, 2004. Вип. 34 : V Міжнародні семантичні читання. Ч. II. С. 449–454.

7. Мацюк З. О. Прикладні аспекти українського словотвору. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2010. Вип. 5. С. 120–127.

8. Мельничайко В. Я., Криській М. Й. Типові помилки у проведенні словотвірного аналізу. *Наукові записки*. 2015. № 2. С. 102-107.

9. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Передрій Г. Вивчення складних питань шкільного словотвору. *Дивослово*. 2004. № 2. С. 29–32.

13. Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі : посіб. для вчителя. Київ: Рад. школа, 1985.

14. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів: Світ, 2001.
15. Темник Г. Д. Засоби словотвору у вивченні української мови як іноземної. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : Серія «Філологія»*. Острог, 2017. Вип. 64. Том 2. С. 148–151.

Тема 3.5

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОРФОГРАФІЇ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання орфографії в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби навчання правопису української мови на рівні гімназії, розроблювати відповідні вправи, наочність; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *орфографія, орфограма, орфографічна норма, орфографічна помилка, орфографічний розбір, орфографічні вправи, орфографічний словник.*

Теоретичний блок

1. Зміст і завдання вивчення орфографії в 5-9 класах, місце орфографії в шкільному курсі української мови на рівні гімназії.
2. Психологічна природа орфографічної навички.
3. Принципи українського правопису, лінгвометодичні умови ефективного формування орфографічних умінь та навичок.
4. Поняття про орфографічну помилку, орфографічні вправи, значення системи роботи над помилками для ефективного формування орфографічних навичок учнів гімназії.
5. Методика проведення різних видів диктантів (на матеріалі орфографії).

Практичний блок

1. Складіть систему вправ з орфографії для учнів 7 класу (тему виберіть самостійно). Соціокультурна тема: українське мистецтво, народна архітектура, писанкарство, народна пісня.

2. Виготуйте наочність для вивчення теми «Правопис прислівників» (7 клас). Зробіть до створеної наочності лінгвометодичний коментар.

3. Розробіть фрагмент уроку вивчення орфографії в 7 класі, із доцільним використанням наочності (тему виберіть самостійно). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте реферативне повідомлення з теми «Граматичний і антиграматичний напрями в історії методики навчання орфографії».

2. Виберіть текст на краєзнавчу тематику, підготуйте до нього систему різнорівневих тестових завдань з орфографії. Зробіть лінгвометодичний коментар до них.

3. Доберіть текст для диктанту (7 клас). Поміркуйте, які помилки можуть допустити учні у диктанті. Складіть систему з 4-5 вправ для попередження відповідних помилок.

Рекомендовані джерела та література

1. Болтівець С. Психологія диктанту. *Дивослово*. 1994. №9. С. 16-22.

2. Горбачук В. Т. Види диктантів і методика їх проведення. Київ: Рад. шк., 1989.

3. Забіяка В. А. Формування здорового способу життя. Збірник диктантів з української мови. 5–11 класи. 40 диктантів. Київ, 2019.

4. Карповець Х. Лінгвопсихологічні чинники порушення орфографічних норм української мови. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького*

державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Посвіт, 2016. Вип. 15. С. 163–168.

5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

7. Перейма Л. Я. Збірник диктантів з української мови. 5-11 класи. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019.

8. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

9. Радченко І. Орфографія української мови : просто про складне. Київ : Шк. світ, 2008.

10. Терещенко В. М., Панченков А. О. Методика реалізації Українського правопису в новій редакції у закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2019.

11. Український правопис / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 2019.

12. Хом'як І. М. Компетентнісний підхід до навчання правопису української мови. *Українська мова й література в школах України*. 2017. №11. С. 17–22.

13. Хом'як І. Методика формування орфографічних умінь і навичок. *Дивослово*. 2012. № 3. С. 41–50.

14. Хом'як І. М. Наукові основи навчання орфографії в середній школі. Рівне : Волинські обереги, 1998.

15. Хом'як Іван. Орфографічна компетентність як складник формування мовної особистості. *Дивослово*. 2015. №11. С. 2-5.

16. Хом'як І. М. Особистісно орієнтоване навчання орфографії в інтерферованому середовищі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 68. С. 132–137.

Тема 3.6

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОРФОЛОГІЇ

Мета: опанувати лінгводидактичні засади навчання морфології як частини граматики в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби навчання морфології

української мови на рівні гімназії, розроблювати відповідну наочність, систему морфологічних вправ; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *граматика, морфологія, частини мови, граматична форма слова, граматичне значення слова, морфологічні ознаки, морфологічні норми, морфологічні помилки, морфологічні вправи, морфологічний розбір.*

Теоретичний блок

1. Місце граматики в шкільному курсі української мови на рівні гімназії.
2. Принципи навчання морфології, методи реалізації їх на уроках української мови.
3. Особливості вивчення самостійних частин мови в умовах базової середньої освіти.
4. Особливості опанування службових частин мови в умовах базової середньої освіти.
5. Труднощі у вивченні частин мови, граматичні помилки на рівні гімназії, методичні шляхи їх усунення.
6. Морфологічний розбір у шкільному курсі української мови.

Практичний блок

1. Перегляньте зміст матеріалу з морфології для 6-7 класів і заповніть таблицю:

Вивчення морфології на рівні гімназії					
Самостійні частини мови					
Частина мови	Питання	Загальне грам.	Морф. ознаки	Синтакс. роль	Стилістичні особливості

		значення			
Службові частини мови					
Частина мови			Загальна характеристика		

2. Виготуйте наочність для вивчення теми «Відмінювання числівників» (6 клас). Зробіть до створеної наочності лінгвометодичний коментар.

3. Розробіть проєкт уроку вивчення відмінювання числівників, із доцільним використанням наочності. Підготуйтеся до проведення уроку (чи його фрагмента) в студентській аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Проаналізуйте розробку (опис) уроку з морфології, подану в одному з методичних журналів.

2. Випишіть із достовірних джерел цікаву інформацію про частини мови. Зробіть лінгвометодичний коментар до виписаного матеріалу.

3. Складіть систему морфологічних вправ на основі медіатекстів для учнів гімназії (тему виберіть самостійно). Зробіть методичний коментар до складеної системи.

Рекомендовані джерела та література

1. Вихованець І. Р. У світі граматики. Київ: Рад. школа, 1987.
2. Гопштер Є. Функційно-стилістичний підхід до вивчення займенника. *Дивослово*, 2008. №4. С.2-5.
3. Дика Н. Робота над граматичними (морфологічними) помилками. *Дивослово*. 2002. №12. С. 30-33.

4. Дудко І. Семантико-граматичні та функціональні особливості займенників. *Дивослово*, 2007. № 2. С.2-5.

5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

7. Мордовцева Н. В. Зміст роботи з лінгвістичними мінітекстами на уроках української мови під час вивчення теми «Морфологія». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. Випуск 3 (326). С. 155–163.

8. Омельчук С. Використання лінгвістичного експерименту в процесі вивчення морфології української мови. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 5. С. 27-32.

9. Омельчук С. А. Урок-дослідження в системі навчання морфології української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 1. С. 2–7.

10. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу : теорія і практика : монографія. К. : Генеза, 2014.

11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Плющ М. Я. Вивчення морфології в 5-6 класах. Київ: Рад. школа, 1988.

13. Стріха А. Д., Гуревич А. Ю. Цікава граматики. Київ: Рад. школа, 1991.

14. Шкільник М. М. Проблемний підхід до вивчення частин мови. Київ: Рад. школа, 1986.

Тема 3.7

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ Й ПУНКТУАЦІЇ

Мета: засвоїти лінгводидактичні засади навчання синтаксису як частини граматики в умовах базової середньої освіти, опанувати методику навчання пунктуації; набути вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби навчання синтаксису у зв'язку з пунктуацією української мови на рівні гімназії, розроблювати відповідну наочність, різні види синтаксичних і пунктуаційних вправ; вчитися доцільно шукати,

оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *граматика, синтаксис, речення, словосполучення, пунктуація, синтаксична норма, синтаксична помилка, синтаксичні вправи, пунктуаційна норма, пунктуаційна помилка, пунктуаційні вправи.*

Теоретичний блок

1. Мета й завдання вивчення синтаксису української мови і пунктуації в умовах базової середньої освіти.

2. Принципи навчання синтаксису, методи їх реалізації на уроках української мови.

3. Зміст синтаксичної роботи в гімназії, основні види синтаксичних вправ (за шкільними програмами, підручниками української мови).

4. Характеристика принципів української пунктуації та основних принципів методики навчання пунктуації на уроках української мови.

5. Особливості формування пунктуаційних умінь.

6. Синтаксичний і пунктуаційний розбір у шкільному курсі української мови в умовах базової середньої освіти.

7. Поняття про пунктуаційну помилку, система роботи над помилками для ефективного формування пунктуаційних навичок.

Практичний блок

1. Перегляньте тематичний матеріал і заповніть таблицю:

Методика навчання синтаксису			
Принципи навчання	Методи навчання	Види завдань і вправ	Засоби навчання

2. Розробіть 5 цікавих вправ, ігрових завдань для вивчення складнопідрядного речення.

3. Напишіть власний проєкт уроку узагальнення та систематизації вивченого про складнопідрядне речення (на основі міжпредметних зв'язків з біологією чи фізикою, астрономією), використайте цікаві вправи, ігрові завдання, інфографіку. Підготуйтеся до представлення фрагмента уроку в студентській аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Напрацюйте комплект інтелектуальних карт для вивчення пунктуації в гімназії, використовуючи сервіс Canva. Зробіть лінгвометодичний коментар до комплекту.

2. Розробіть систему вправ (4-5) для закріплення теми «Речення з відокремленими членами» (9 клас). Напишіть лінгвометодичний коментар до неї.

3. Виготуйте інфографіку чи комікс, мем для вивчення однієї з тем синтаксису складного речення. Зробіть лінгвометодичний коментар до виготовленої наочності.

Рекомендовані джерела та література

1. Гнаткович О. Реалізація компетентісного підходу в процесі вивчення складнопідрядного речення. *Дивослово*, 2008. №10. С.24-31.

2. Голуб Н. Б., Галаєвська Л. В. Навчання синтаксису на уроках української мови у 8-9 класах : метод. посіб. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.

3. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с.

4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентиліук. К. : Ленвіт, 2005.

5. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
6. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
7. Омельчук С. Комунікативно-функційний підхід до вивчення синтаксису *Дивослово*, 2007. №1. С.2-9.
8. Омельчук С. Проблемно-пошукове навчання синтаксису рідної мови. *Дивослово*, 2007. №10. С.2-7.
9. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.
10. Плиско К. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків: Основа, 1992.
11. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. №1. С. 6–13.
12. Стріха А. Д., Гуревич А. Ю. Цікава граматики. Київ: Рад. школа, 1991.
13. Христіанінова Р. О. Просте речення в шкільному курсі української мови. Київ: Рад. школа, 1991.
14. Яворська С. Тестування як форма перевірки навчальних досягнень учнів. Складне речення. *Українська мова і література в школах України*. 2019. № 3. С. 23–26.

МОДУЛЬ 4

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ

(інтеграція ідей формування інфомедійної грамотності

в шкільну лінгвометодику)

Тема 4.1

УРОКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ

Мета: опанувати лінгводидактичні засади мовленнєвого розвитку здобувачів базової середньої освіти, виробити вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби розвитку рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності учнів гімназії на засадах жанрового підходу; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *урок розвитку мовлення, мовленнєві вміння, види мовленнєвої діяльності, мовленнєві жанри, есе, учнівський твір, учнівський переказ, цифровий наратив, сторителінг, сенкан .*

Теоретичний блок

1. Основні напрями і зміст роботи з розвитку мовлення учнів 5-9 класів у НУШ.
2. Мовленнєва змістова лінія шкільного курсу української мови: очікувані результати (за модельними навчальними програмами з української мови для 5-6 і 7-9 класів, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).
3. Характеристика принципів методики мовленнєвого розвитку учнів.
4. Етапи розвитку основних видів мовленнєвої діяльності учнів, методична робота з розвитку мовлення на засадах жанрового підходу в умовах базової середньої освіти.

5. Розвиток творчого мовомислення учнів на уроках української мови з використанням «письменницького методу» (Джека Грейпса).

6. Поняття про мовленнєві помилки, система роботи над помилками на уроках розвитку мовлення для ефективного формування культури мовлення учнів гімназії.

Практичний блок

1. Підготуйте (в парі, трійці чи одноосібно) комп'ютерну презентацію з теми *«Особливості вивчення мовленнєвих жанрів у 5-9 класах»*.

2. Напишіть поради для молодого вчителя-словесника *«Як навчити учнів писати есе на уроці розвитку мовлення»*.

3. Розробіть проєкт уроку (6 клас): написання електронного листа різним адресатам (близькій людині, подрузі, вчительці, сімейному лікареві тощо). Підготуйтеся показати фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Напишіть (і озвучте) поради для майбутніх учителів-словесників щодо організації навчальної роботи учнів зі складання пам'ятки (інструкції) *«Безпечне користування інтернетом»* з використанням дієслів різних способових форм. Зробіть лінгвометодичний коментар до порад.

2. Унаочніть поради щодо підготовки учнів 7 класу до складання допису в соцмережі про важливу подію зі шкільного життя з використанням дієслів різних способів. Зробіть лінгвометодичний коментар до порад та до їх наочного представлення.

3. Поділіться думками щодо підготовки восьмикласників до складання інструкції для учнів початкових класів *«Як у мережі інтернет розшукати потрібну інформацію»* з використанням неозначено-особових речень.

Рекомендовані джерела та література

1. Глазова О. П., Дика Н. М. Есе як актуальний вид навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови. *Інноваційна педагогіка*. 2018. №7. С.78–83.
2. Голуб Н. Б. Мовленнєві жанри на уроках української мови у 8-9 класах. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 1. С. 13–18.
3. Кучерук О., Миржиєвська Г. Розвиток творчих здібностей п'ятикласників як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*. 2015. №3. С. 22–26.
4. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі : монографія. Умань : Видавець ФОП Жовтий О. О., 2014.
5. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
6. Кучерук О. А. Розвиток креативності мовної особистості учня основної школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. № 6 (72). С. 82-87.
7. Кучерук О. Технології мовленнєвого розвитку школярів. *Дивослово*. 2008. № 10. С.3-7.
8. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2005.
9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
10. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
11. Розвиток мовлення. Українська мова. 5–11 класи: видання друге, доповнене / За заг. ред. О. А. Бондаренко, О. О. Чмигової. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2017.
12. Семенов О. Цифрові наративи у фаховій підготовці майбутніх учителів української мови і літератури. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2017. Вип. 5(2). С. 207-220.
13. Шевцова Л. С. Методика застосування мовленнєвих ситуативних завдань. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004.

Тема 4.2

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ

Мета: засвоїти лінгводидактичні засади комунікативного розвитку здобувачів базової середньої освіти; оволодіти методикою розвитку в учнів комунікативних умінь, культивувати вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби розвитку в учнів гімназії умінь спілкування на засадах ситуаційного підходу; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *спілкування, комунікація, комунікативна ситуація, комунікативні вміння, комунікативні методи навчання, мовленнєві ситуаційні завдання, комунікативний тренінг.*

Теоретичний блок

1. Зміст мовленнєвої змістової лінії тематичного блоку «Спілкування» для 5-6 і 7-9 класів (за модельними навчальними програмами з української мови, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).

2. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів гімназії.

3. Вимоги до комунікативних умінь учнів гімназії, за модельними навчальними програмами з української мови для 5-6 і 7-9 класів (авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).

4. Суть комунікативної методики навчання української мови.

5. Принципи комунікативного розвитку учнів, методи їх реалізації на уроках української мови.

6. Особливості застосування мовленнєвих ситуаційних завдань у шкільному курсі української мови.

Практичний блок

1. Підготуйте виступ (з унаочненням) на тему *«Створення ефективної комп'ютерної презентації як вияв сучасного мовця»*.

2. Доберіть навчальний текст із ситуацією спілкування для 7 класу. Напишіть аналіз конкретної ситуації спілкування в тексті.

3. Розробіть проєкт уроку розвитку мовлення для 5 класу з теми *«Спілкування: переконливість та аргументованість»* (соціокультурна тема *«Здоров'я і здоровий спосіб життя – важливі людські цінності»*). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Напишіть лінгвометодичні поради щодо організації навчальної роботи зі складання й розігрування діалогу шестикласниками відповідно до ситуації спілкування, пов'язаної з обміном думками, життєвим досвідом учнів через призму безпеки спілкування телефоном та в інтернет-мережі. Зробіть лінгвометодичний коментар до порад.

2. Розробіть модель організації навчальної роботи зі складання й розігрування діалогу восьмикласниками відповідно до ситуації спілкування – обміну думками та враженнями від телепередач (матеріалів відеохостингу YouTube), присвячених вивченню та збереженню пам'яток історії, культури. Зробіть лінгвометодичний коментар до розробленої моделі.

3. Розробіть 5 мовленнєвих ситуаційних завдань для комунікативного розвитку учнів 7 класу. Напишіть лінгвометодичний коментар до розроблених завдань.

Рекомендовані джерела та література

1. Бондаренко Н. Ситуаційні вправи на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 2. С. 2-7.

2. Васьківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 1 (1). С. 33–38.

3. Кучеренко І. А., Мамчур Л. І. Формування комунікативної компетентності учнів: психолінгводидактичний аспект. *Освітня аналітика України*. 2023. № 1 (22). С. 108-122.

4. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

5. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи : монографія. Умань : Видавець «Сочінський», 2012.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2005.

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna->

serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku

8. Омельчук С. Навчання учнів основної школи діалогічного мовлення: мотиваційний, змістовий і методичний аспекти. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 2. С. 3–8.

9. Пентиліук М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2006. №1. С.15-20.

10. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

11. Шевцова Л. С. Методика застосування мовленнєвих ситуативних завдань. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004.

Тема 4.3

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ ПЕРЕКАЗІВ

Мета: опанувати методику написання переказів із урахуванням лінгводидактичних засад мовленнєвого розвитку здобувачів базової середньої освіти; виробити вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби для навчання учнів різних видів переказу на уроках української мови в гімназії; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *урок розвитку мовлення, мовленнєві вміння, навчальний переказ, докладний переказ, стислий переказ, вибірковий переказ, вільний переказ, творчий переказ, текст, медіатекст, інформація, інтерпретація, реферат, конспект.*

Теоретичний блок

1. Основні види робіт з розвитку мовлення в шкільному курсі української мови.

2. Мета, значення роботи з підготовки учнів до написання переказів на уроках української мови.

3. Характеристика видів учнівських переказів, методика написання їх у гімназії.

4. Типові помилки в учнівських переказах, шляхи їх усунення.

5. Критерії і норми оцінювання учнівських переказів за 12-тибальною системою.

Практичний блок

1. Доберіть художній текст (з літературного краєзнавства) для вибіркового переказу, що містить опис предмета. Напишіть поради для вчителя-словесника, як підготувати п'ятикласників до усного вибіркового переказу художнього стилю, що містить опис предмета, за колективно складеним планом.

2. Доберіть художній текст (з літературного краєзнавства) для докладного переказу, що містить опис природи. Напишіть поради для вчителя-словесника, як підготувати п'ятикласників до письмового докладного переказу тексту художнього стилю, що містить опис природи.

3. Розробіть проєкт уроку, на якому учні пишуть навчальний переказ (клас, тему і вид переказу виберіть самостійно). Підготуйтеся до проведення фрагмента уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте (в парі, трійці чи одноосібно) комп'ютерну презентацію з теми «Методика написання переказів у 5-9 класах».

2. Напишіть методичні рекомендації щодо організації дослідження медійних текстів через призму формування інфомедійної грамотності учнів та культури їхнього мовлення.

3. З'ясуйте труднощі, які виникають в учнів у процесі сприймання й переказування текстів (шляхом студіювання тематичних джерел і

проведення анкетування вчителів у соціальній мережі). Поділіться результатами дослідження в аудиторії.

Рекомендовані джерела та література

1. Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023.
2. Караман С. О., Мацько Л. І., Караман О. В. Українська мова: Як писати переказ: навч.-метод. посіб. Київ: Магістр-S, 1998.
3. Криськів М. Підготовка до написання творчого переказу, його аналіз та оцінювання. *Studia Methodologica*. 2021. № 52. С. 99-111.
4. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
5. Мацько Л., Мацько О., Калита О. Новий підхід до переказу з творчим завданням. *Дивослово*. 2007. №5. С.2-5.
6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентиліук. К. : Ленвіт, 2005.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Палихата Е. Я. Методика написання переказів учнями основної школи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2012. Вип. 31. С. 133-136.
9. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
10. Розвиток мовлення. Українська мова. 5–11 класи: видання друге, доповнене / За заг. ред. О. А. Бондаренко, О. О. Чмигової. – Черкаси: КНЗ «ЧОШОПП ЧОР», 2017.
11. Шабельник Т. М., Жовтобрюх В. Ф., Лісничка Л. Е. Українська мова. Усі види переказів. 5-11 класи. Х. : Ранок, 2010.
12. Філоненко Л. Використання сучасних методів під час роботи над переказами текстів різних типів і стилів мовлення. *Українська мова й література в школі*. 2007. №1. С.9-13.

Тема 4.4

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ УЧНІВСЬКИХ ТВОРІВ

Мета: засвоїти методикау підготовки учнів до написання творів різних типів, із урахуванням лінгводидактичних засад мовленнєвого розвитку здобувачів базової середньої освіти; виробити вміння й навички доцільно застосовувати форми, методи й засоби під час навчання учнів писати творчі роботи різних типів на уроках української мови в гімназії; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *урок розвитку мовлення, текст, медіатекст, есе, навчальний твір, тип мовлення, стиль мовлення, твір-розповідь, твір-опис, твір-роздум, портретний нарис, мовні засоби текстового зв'язку.*

Теоретичний блок

1. Місце, значення творів у системі роботи з розвитку мовлення учнів гімназії.
2. Характеристика видів учнівських творів-розповідей, описів, роздумів, методика написання їх у гімназії.
3. Типові помилки в учнівських творах, шляхи їх усунення.
4. Критерії і норми оцінювання учнівських творів за 12-тибальною системою.

Практичний блок

1. Унаочніть класифікацію учнівських творчих робіт, їх структуру.
2. Заповніть схему класифікації помилок:

Класифікаційні типи помилок	Види помилок		Сигнальні позначення помилок
	в усному мовленні	у писемному мовленні	

3. Складіть проєкт уроку підготовки учнів до написання твору-роздуму на одну з тем: «*Туристична привабливість України*», «*Історична доля рідного народу*» (9 клас). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Створіть (у парі, трійці чи одноосібно) комп'ютерну презентацію «*Твір як один із основних видів робіт на уроці розвитку мовлення учнів гімназії*».

2. Розробіть пам'ятку для вчителя-словесника у вигляді інфографіки «*Закони творчого мовомислення*».

3. Підготуйте модель навчальної роботи зі складання розповіді про улюбленого українського художника на основі зібраної в мережі інтернет інформації про його життя та творчість із використанням дієприслівників доконаного й недоконаного виду (наприклад: розшукавши (інформацію), зібравши (свідчення, спогади), працюючи (над полотнами, малюнками), перемагаючи (труднощі), долаючи (перешкоди) та ін.). Поділіться думками щодо організації такої роботи на уроці української мови в 7 класі.

Рекомендовані джерела та література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика української мови : навч.-метод. посібник. Київ : Генеза, 2005.

2. Довга О. М. Як писати твір: метод. посіб. для вчителів-словесників. Київ: Просвіта, 1997.

3. Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023.

4. Кучерук О., Миржиевська Г. Розвиток творчих здібностей п'ятикласників як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*. 2015. №3. С. 22–26.

5. Кучеренко І. Уроки розвитку зв'язного мовлення: ретроспективний аналіз типологій у лінгводидактиці ХХ століття. *Філологічний часопис*, 2017. №1.

6. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

7. Кучерук О. А. Розвиток креативності мовної особистості учня основної школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. № 6 (72). С. 82-87.

8. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2005.

9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

10. Пентилюк М. Сучасні підходи до типології уроків. *Дивослово*. – 2008. № 6. С. 2–5.

11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Розвиток мовлення. Українська мова. 5–11 класи: видання друге, доповнене / За заг. ред. О. А. Бондаренко, О. О. Чмигової. – Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2017.

13. Шелехова Г. Система навчання опису як типу мовлення в 6 класі (за новою програмою). *Українська мова й література в школі*. 2007. №7. С.13-18.

Тема 4.5

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СТИЛІСТИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: опанувати лінгводидактичні засади навчання стилістики в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички розроблювати вправи зі стилістики, доцільно добирати дидактичні тексти різних стилів мовлення, дидактично виправдано застосовувати методи й засоби для навчальної роботи стилістичного характеру; вчитися шукати, оцінювати,

інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *стилістика, стилі мовлення, стилістичні вміння, стилістична норма, стилістична помилка, стилістичний експеримент, стилістичний аналіз, стилістичні вправи, культура мовлення, інфомедійна грамотність.*

Теоретичний блок

1. Основні завдання і зміст роботи з вивчення стилістики на рівні гімназії.
2. Методичні принципи навчання стилістики здобувачів базової середньої освіти.
3. Особливості застосування форм, методів, засобів навчання для опанування стилістики в 5-9 класах і розвитку культури мовлення учнів.
4. Стилiстичний аналіз тексту на уроці української мови в гімназії.
5. Стилiстичні помилки, шляхи їх попередження й усунення на уроках української мови в 5-9 класах.

Практичний блок

1. Визначте основні завдання і зміст роботи з вивчення стилістики в 5-6 і 7-9 класах, за модельними програмами двох авторських колективів, на основі порівняльного студіювання. Висловіть своє ставлення щодо нерівномірного врахування стилістики в програмах двох авторських колективів.
2. Доберіть інформаційний медіатекст для учнів 8-9 класів і зробіть його аналіз за такими аспектами: хто автор; з якою метою створений; для кого створений; хто фінансував; які джерела використані; яка надійність джерела; де факти, де судження, мовне оформлення їх; що замовчується чи приховується в тексті; у чому користь інформації.

3. Розробіть проєкт нетрадиційного уроку з теми «*Стили й типи мовлення*» для 8 класу (Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для ЗЗСО. Київ, 2023). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте реферативне повідомлення (з унаочненням) на тему «*Використання стилістичного експерименту на уроках української мови в 7-9 класах*».

2. Розробіть три цікаві стилістичні вправи для учнів 8-9 класів з використанням медіатекстів.

3. Підготуйте поради для вчителя-словесника щодо підготовки учнів 7 класу до створення повідомлення для соцмережі чи вебсайту з використанням дієприкметників.

Рекомендовані джерела та література

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003.

2. Банзерук О. В. Вивчення стилістики у школі. *Література та культура Полісся*. 2008. Вип. 43. С. 223-228.

3. Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023.

4. Калита О., Романенко Ю. Вивчення морфологічних засобів стилістики в середній загальноосвітній школі. *Дивослово*, 2008. №3. С.2-6.

5. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2005.

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

8. Навчально-методичні матеріали для вчителя «Інфомедійна грамотність на уроках української мови» 8–9 класів, IREX, проект «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність» (Learn to Discern in Education), 2020 р. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/navchalni-materiali-programi-pidruchniki-ta-navchalno-metodichni-posibniki/navchalno-metodichni-materiali-dlya-vchitelya-infomediyna-gramotnist-na-urokakh-ukrainskoi-movi-dlya-89-klasiv>

9. Пентиліук М. І. Робота зі стилістики в 4-6 класах : посіб. для вчит. Київ: Рад. школа, 1984.

10. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

11. Попович А. С. Витоки стилістики української мови у праці К. Лучаковського «Начерк стилістики, поезики і риторики з додатком про красу мови і будову вірша». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. Випуск 40. С. 396–399.

12. Філоненко Л. Використання сучасних методів під час роботи над переказами текстів різних типів і стилів мовлення. *Українська мова й література в школі*. 2007. №1. С.9-13.

Тема 4.6

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ

Мета: опанувати лінгводидактичні засади написання ділових паперів в умовах базової середньої освіти; навчитися добирати/створювати систему вправ і завдань для формування в учнів умінь ділового мовлення; напрацювати досвід дидактично доцільно застосовувати форми, методи, засоби для навчання учнів гімназії писати ділові папери; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: офіційно-діловий стиль мовлення, документ, ділові папери, мовне кліше, уміння ділового мовлення, ділове спілкування, способи ділового спілкування (переконання, наслідування, навіювання, психічне зараження), стилі ділового спілкування (ритуальний, маніпулятивний, гуманістичний), етика ділових відносин.

Теоретичний блок

1. Мета і зміст роботи з написання ділових паперів у шкільному віці (на основі порівняльного студіювання модельних програм для 5-6 і 7-9 класів двох авторських колективів).

2. Вимоги до вмінь учнів гімназії складати ділові папери.

3. Принципи і методи підготовки здобувачів базової середньої освіти до складання ділових паперів: звіт про виконану роботу, заява, лист-запрошення та ін.

4. Типові помилки (логічні, граматичні, стилістичні) учнів у написанні ділових паперів та способи їх усунення в 5-9 класах.

Практичний блок

1. Напишіть методичні рекомендації щодо підготовки учнів до написання оголошення для розміщення на шкільному вебсайті (на шкільній дошці оголошень) про очікувану подію (екскурсію учнів до музею, відвідання театру, організацію поїздки до музею та ін.).

2. Перегляньте відеоурок «Українська мова. Ділові папери. Резюме. Заява» для 9 класу на платформі ВШО (<https://youtu.be/g3vZPCtJtdo?si=7dK0DjTnkUizepys>). Зробіть аналіз цього відеоуроку.

3. Розробіть проєкт уроку розвитку мовлення на тему «Ділові папери. Звіт про виконану роботу» для 9 класу (Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи». Київ, 2023). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Доберіть і опрацюйте науково-методичні статті, інші джерела за темою «Формування вмінь ділового мовлення в учнів 5-9 класів»,

презентуйте в аудиторії погляди науковців-методистів щодо роботи з діловими паперами.

2. Розробіть (і презентуйте в аудиторії) наочність для підготовки учнів до написання листа-запрошення (або: листа-вітання, листа-повідомлення) в офіційно-діловому стилі з використанням звертань та вставних слів (сполучень слів, речень), з подальшим створенням його за допомогою текстового редактора Word.

3. Укладіть систему з 5 вправ і завдань для формування в учнів 5-6 (чи 7-9) класів умінь ділового мовлення.

Рекомендовані джерела та література

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я. Ділове спілкування: навч. посіб. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015.

2. Глазова О., Косяч Т. Ділове мовлення (5–11 кл.). *Дивослово*. 1996. № 8. С. 46-52.

3. Заверющенко М. П, Кримець О. М. та ін. Офіційно-діловий стиль: правила укладання документів різних видів: навч. посіб. Харків: НТУ «ХПІ», 2019.

4. Зубков М. Г. Норми та культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. 2-е вид., доп. і змін. Київ: Арій, 2019.

5. Карнегі Д. Як здобувати друзів і впливати на людей: пер. з англ. В. М. Грузина. К.: Молодь, 1990.

6. Кацавець, Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом: навч. посіб. Київ : Алерта, 2020.

7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

8. Михайлюк В. Аспекти формування культури ділового мовлення. *Дивослово*. 2001. № 3. С. 41-44.

9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

10. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010.

11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Хміль Ф. І. Ділове спілкування: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004.

МОДУЛЬ 5

ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ГІМНАЗІЇ

Тема 5.1

ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ВІДОМОСТЕЙ ПРО УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Мета: опанувати лінгводидактичні засади вивчення загальних відомостей про українську мову в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати відповідні вправи, доцільно застосовувати форми, методи й засоби до навчання загальних відомостей про українську мову; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *мова, рідна мова, державна мова, мовна стійкість, мовна свідомість, мовний патріотизм, україноцентризм, мему, онлайн-словники, Canva, Google Sites.*

Теоретичний блок

1. Місце, завдання, зміст, значення роботи з вивчення загальних відомостей про українську мову в процесі формування предметної компетентності учнів гімназії.

2. Міжпредметні зв'язки в процесі опанування загальних відомостей про українську мову.

3. Форми, методи, засоби навчання учнів гімназії загальних відомостей про українську мову.

4. Труднощі вивчення загальних відомостей про українську мову для учнів гімназії, їх причини, способи усунення.

5. Методика ознайомлення учнів із українським лінгвістичним інтернет-порталом «Словники України онлайн» (7 клас).

Практичний блок

1. Складіть 6 вправ для учнів різних рівнів предметної компетентності до теми «*Мова – нетлінний скарб народу*» (7 клас, Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи». Київ, 2023).

2. Розробіть алгоритм дій ознайомлення учнів 8 класу із мовними онлайн-словниками. Обґрунтуйте методичну доцільність відповідної роботи.

3. Розробіть проєкт уроку на одну з тем: «*Українська мова в житті українців*» (5 клас; за модельною навчальною програмою з української мови для 5-6 кл, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.), «*Краса і багатство української мови*» (6 кл., за модельною навчальною програмою з української мови для 5-6 кл, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.), «*Мова як засіб пізнання, впливу та головна ознака й визначальний чинник ідентичності української нації*» (8 клас; за модельною навчальною програмою з української мови для 7-9 кл., авт.: Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін.), «*Розвиток української мови*» (9 клас, за модельною навчальною програмою з української мови для 7-9 кл., авт.: Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Створіть 2-3 меми до вступних тем зі шкільного курсу української мови (5-9 класи), використовуючи генератор мемів (<https://www.iloveimg.com/uk/meme-generator>). Зробіть до них узагальнений лінгвометодичний коментар.

2. Розробіть систему з 5 вправ і завдань на тему «*Мова як засіб пізнання, впливу та головна ознака й визначальний чинник ідентичності української нації*» (8 клас). Зробіть до неї лінгвометодичний коментар.

3. Укладіть збірку цитат з теми «*Краса і багатство української мови*» (6 кл.). Зробіть до неї лінгвометодичний коментар.

Рекомендовані джерела та література

1. Вервейко Л.В. Стислий огляд виникнення й розвитку науки про мову. Місце мовознавства серед інших наук. Заняття факультативу філологічного профілю. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 11. С. 2-5.

2. Видайчук Т. Л. Аспекти історії української мови як засіб формування національної ідентичності та історичної пам'яті. *Український педагогічний журнал*. 2022. 2. С. 48-63.

3. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Нариси: навч. посіб для студ. вищ. навч. закл. Київ: Довіра, 2007.

4. Масенко Л. Т. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали. Київ. Києво-Могилянська академія. 2005.

5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; кол. авт. за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

6. Методика навчання української мови: поточний та модульний контроль. Тести. Контрольні роботи : навчально-методичний посіб./ М.І. Пентилюк, Т.Г. Окунович, Н.С. Бородіна та ін. Київ : Ленвіт, 2012.

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

8. Мозер Міхаель. Історія української мови. Київ : Лікбез. Історичний фронт, 2018. 28 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Michael_Moser/Istoriia_ukrainskoi_movy.pdf

9. Надутенко М., Пономаренко Н., Семенов О. Електронні словники Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України в освітньому процесі. Київ. Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України. 2020. 50 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/34ec1df7-f457-47f8-8dbd-5da00880802e/content>

10. Огієнко Іван (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2001.

11. Онлайн-ресурси з вивчення української мови. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/onlain-resursy-tablytsia>

12. Півторак Г. П. Українці: звідки ми і наша мова: дослідження, факти, документи. Київ: ПАТ «Віпол», 2014.

13. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki> Пентиліук М.І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2010.

14. Селезньов В. Мовні війни. Міф про зіпсованість української мови. Харків: Віват, 2016.

15. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. Харків. АКТА, 2002.

Тема 5.2

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ

Мета: опанувати лінгводидактичні засади навчання елементів лінгвістики тексту в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички розроблювати систему вправ з питань лінгвістики тексту, доцільно застосовувати форми, методи й засоби навчання під час роботи з текстом (художнім і медійним), його структурно-граматичними, змістовими, комунікативними, знаковими особливостями; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *лінгвістика тексту, текст, медіатекст, інформація, факти, судження, фейки, маніпуляції, пропаганда, дидактична текстологія, лінгводидактичний аналіз тексту, медіаосвіта, інфомедійна грамотність.*

Теоретичний блок

1. Мета, завдання, значення роботи з вивчення елементів лінгвістики тексту на уроках української мови у 8-9 класах.

2. Поняття про текст, його ознаки, структурні компоненти.

3. Текст як продукт мовленнєвої діяльності й об'єкт теоретичного аналізу в лінгвістиці та лінгводидактиці.
4. Особливості методики навчання лінгвістики тексту учнів гімназії, зокрема з урахуванням ідей медіаосвіти.
5. Труднощі під час аналітичної роботи учнів 8-9 класів із текстом, способи їх усунення.

Практичний блок

1. Доберіть 3 тексти для учнів 9 класу за аналогією до тих, які використовувалися в міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2022. На основі дібраних текстів складіть 3 вправи для роботи з мовними засобами текстового зв'язку і з виявлення етнокультурних специфічних рис тексту.

2. Доберіть медіатекст для учнів 8 класу, зробіть його лінгвістичний аналіз. Поділіться думками на занятті про особливості лінгвістичного аналізу медіатексту.

3. Розробіть проєкт уроку розвитку мовлення «Аналіз медіатексту» (8 клас). Зосередьте увагу на текстовій діяльності: аналіз зв'язності тексту та його композиції; розпізнавання в медіатексті фактів і суджень; пошук у ньому елементів маніпуляцій; визначення новизни й актуальності інформації; визначення й обґрунтування надійності джерела інформації; виявлення відомої і нової інформації, явної і прихованої тощо. Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Унаочніть поняття текст, структурні компоненти тексту (речення, складне синтаксичне ціле (надфразна єдність) і його ознаки (тематична цілісність, зв'язність, структурна організація, завершеність та ін.), використовуючи онлайн-інструмент Canva.

2. Побудуйте розповідь (і запишіть відео) на прикладі конкретного тексту про актуальне членування речення («відоме» і «нове» в тексті), зв'язки в тексті (контактні й дистантні, послідовні й паралельні, перспективні й ретроспективні) для філологічно обдарованих учнів (8-9 класи).
3. Розробіть презентацію «10 ідей для вивчення елементів лінгвістики тексту на уроках української мови у 8-9 класах».

Рекомендовані джерела та література

1. Грипас Н. Я. Робота над текстом на уроках мови в 4-6 класах. Київ: Рад. школа, 1989.
2. Ковальчук С. Цикл уроків з теми «Лінгвістика тексту» (9 клас). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 1. С. 31-34.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). *MediaSapiens*. 2016. 24 квітня. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya
4. Кравець Л. Лінгвістика тексту і текстологія – дві філологічні науки. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 5-6. С. 32-35.
5. Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2020. №3. С.9-12.
6. Мельничайко В. Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. Київ: Рад. школа, 1986.
7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах : підруч. для студ. філол. фак. ун-тів / М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін. ; за ред. проф. М. І.Пентилюк. К. : Ленвіт, 2005.
8. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
9. Мороз С. Як стати успішною людиною? Конспект інтерактивного уроку з теми «Лінгвістика тексту. Актуальне членування речення: «дане» і «нове», 9 клас. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 2. С. 25-30.
10. Навчально-методичні матеріали для вчителя «Інфомедійна грамотність на уроках української мови» 8–9 класів, IREX, проєкт «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність» (Learn to Discern in

Education), 2020 рік.). *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi-pidruchniki-ta-navchalno-metodichni-posibniki-rekomendovani-mon/navchalno-metodichni-materiali-dlya-vchitelya-infomedijna-gramotnist-na-urokah-ukrayinskoyi-movi-dlya-89-klasiv>

11. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022/ кол. авт.: Г. Бичко (осн. автор), Т. Вакуленко, Т. Лісова, М. Мазорчук та ін. Київ: УЦОЯО, 2023.

12. Нікітіна А. Лінгводидактичний аналіз тексту в професійній діяльності українського словесника. *Український словесник і сучасна науково-освітня парадигма: зб. матеріалів круглого столу (18 квітня 2023 року, Лубни – Миргород – Полтава)* / за заг. ред. проф. А. В. Нікітіної. Полтава: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 81-100.

13. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

14. Овсієнко Л. М. Теоретичні основи навчання лінгвістики тексту студентів філологічних спеціальностей на засадах компетентнісного підходу: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2017.

15. Симоненко Т. Дидактична текстологія: навч.-метод. посіб. Черкаси: Вертикаль, 2006.

Тема 5.3

МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ Й ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: засвоїти лінгводидактичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички розроблювати завдання для контролю й оцінювання навчальних досягнень з української мови в учнів гімназії, доцільно застосовувати відповідні форми, методи й засоби; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *поточне оцінювання, тематичне оцінювання, підсумкове оцінювання, формувальне оцінювання, учнівське мовне портфоліо, тести, компетентнісні тести.*

Теоретичний блок

1. Поняття про контроль навчальних досягнень учнів, його форми.
2. Функції педагогічного оцінювання: діагностувальна, навчальна, виховна.
3. Характеристика особливостей форм оцінювання навчальних досягнень учнів з предмета (поточне, тематичне, підсумкове оцінювання).
4. Суть і техніки формувального оцінювання учнівських досягнень з української мови в умовах базової середньої освіти.
5. Принципи, методи, засоби контролю й оцінювання учнівських досягнень із української мови на рівні гімназії.
6. Огляд цифрових ресурсів для опитування учнів на уроці української мови.
7. Огляд цифрових ресурсів для створення контрольних завдань з української мови.

Практичний блок

1. Напишіть реферат на одну з тем: *«Компетентнісний підхід до оцінювання навчальних досягнень учнів», «Підсумкове оцінювання з української мови як інструмент вимірювання освітніх втрат у гімназії та планування їх подолання», «Учнівське мовне портфоліо як спосіб контролю й оцінювання навчальних досягнень здобувача».*
2. Розробіть контрольні тести з української мови на самостійно вибрану тему для учнів 7 класу за допомогою застосунку Google Forms. Підготуйте методичний коментар до розроблених тестів.
3. Розробіть на платформі Kahoot! вікторину для оцінювання навчальних досягнень учнів 8 класу з української мови (тему виберіть самостійно).

4. Напишіть методичні рекомендації для вчителя-словесника, як можна використати сервіс WordArt для контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів із правописних тем.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Підготуйте анотований список науково-методичних статей за останні 5 років про особливості сучасного контролю навчальних досягнень учнів з української мови. Поділіться думками щодо цих статей на занятті.

2. Напишіть методичні рекомендації для вчителя-словесника, як можна використати сервіс WordArt для контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів із правописних тем.

3. Підготуйте комп'ютерну презентацію про особливості побудови запитань, завдань, тестів (на прикладі теми з морфології) для контролю й оцінювання предметних досягнень учнів гімназії, критерії оцінювання навчальних результатів.

Рекомендовані джерела та література

1. Жук Ю. О., Гривко А. В. Особливості оцінювання результатів навчання учнів 5 – 6 класів. *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови* / за заг. ред. О. Топузова, Т. Засекіної. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2022. С.55-78.

2. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова. 6 клас НУШ. Контроль результатів навчання: формувальне, поточне та підсумкове оцінювання. Київ : ТОВ "Літера ЛТД" 2023.

3. Концепція «Нова українська школа» ; упоряд.: Л. Гриневич, О. Єлькін, С. Калашнікова та ін; за заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016.

4. Кучерук О. А., Башманівська Л. А., Шурхно Н. Ф. Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів ліцеїв: лінгводидактичний аспект. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2023. № 60. С. 215- 228.

5. Ляшенко О. І., Жук Ю. О., Ващенко Л. С. Та ін. Тестові технології оцінювання компетентностей учнів / за ред. Ляшенка О. І., Жука Ю. О. Київ : Видавничий дім «Сам». 2017.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

8. Онлайн-тести «На Урок». URL: <https://mooc4ua.online/products/3>

9. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 5.4

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ОНЛАЙНОВОЇ ОСВІТИ

Мета: опанувати теорію і практику навчання української мови в умовах онлайн-освіти на рівні гімназії, набути вміння й навички розроблювати методи, засоби для змішаної форми навчання предмета, дистанційної взаємодії в межах базової середньої освіти; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *змішана форма навчання, дистанційне навчання, онлайн-урок, відеоурок, штучний інтелект, синхронне навчання, асинхронне навчання, академічна доброчесність.*

Теоретичний блок

1. Навчання української мови в умовах онлайн-освіти, онлайн-урок української мови: виклики, можливості.

2. Принципи, методи, засоби взаємодії з учнями на уроці української мови в умовах онлайн-освіти.

3. Особливості змішаної форми навчання української мови, онлайн-частина змішаного навчання предмета: синхронний, асинхронний режим дистанційної взаємодії.

4. Можливості застосунку Google Classroom для змішаного навчання української мови.

5. Академічна доброчесність для вчителя, учнів в умовах дистанційного й змішаного навчання української мови.

6. Оцінювання навчальних досягнень учнів гімназії в умовах дистанційного та змішаного навчання української мови.

Практичний блок

1. Ознайомтеся з порадами вчительки Руслани Радчук щодо дистанційного навчання, висловіть свою думку щодо них.

ПОРАДИ ВЧИТЕЛЯМ

- Давати завдання дітям самостійно опрацювати параграф такий-то і до нього завдання – це визнання того, що професія педагога нічого не варта. Тоді вже чесніше відпустити дітей на канікули.
- Погано працює також відносно конкретизований список завдань. Справді працюють лише чіткі, короткі, вимірювані кроки і завдання.
- Якщо у вас немає можливості для частого зворотного зв'язку, то, знову ж, – чесніше відпустити дітей на канікули і пройти пропущені теми після відновлення занять.
- Не починайте дистанційне навчання з нової теми. Повторення дасть можливість дібрати темп і підходи, що пасують саме вашому класу.
- Опитування і онлайн-тести – це те, що більш-менш працює. Опитування особливо цінні, бо дають можливість коригувати ваш план і вимоги до дитини. А в дітей з'являється відчуття, що до них прислухаються.
- Гра працює завжди і приводить дитину до стільця на деякий час: заведи інстаграм літературного або історичного героя, напиши листа комусь, поміряй об'єм і поверхню тумбочки – такі завдання виконуються з більшим задоволенням.
- Диференціюйте завдання: навантажуйте і хваліть відмінників, розважайте і заохочуйте решту.
- Дедлайн може бути гнучким, але має бути обов'язково. Без дедлайну ви можете ніколи не дочекатися відповіді.
- Проведіть опитування батьків і прислухайтесь до них. Вас будуть обожнювати (*за інтернет-джерелом:*

<https://nus.org.ua/articles/10-lajfhakiv-dlya-vchyteliv-i-porada-batkam-vchytelka-matematyky-pro-dystantsijne-navchannya/>)

2. Напишіть методичні поради «Як підтримувати мотивацію учнів під час дистанційного навчання української мови».

3. Складіть проєкт онлайн-уроку з української мови для 9 класу або розробіть і запишіть відеоурок для 7 класу про службові частини мови (загальні ознаки). Покажіть фрагмент уроку чи відеоурок в аудиторії.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Напишіть реферат на одну з тем: «Дистанційне навчання української мови з використанням YouTube», «Навчання української мови учнів з особливими потребами», підготуйтеся до представлення його положень на занятті.

2. Проведіть анкетування учнів 8-9 класів про навчання української мови в умовах онлайнної/ змішаної форми освіти (виклики, можливості). Презентуйте на занятті звіт про результати дослідження.

3. Доберіть три нейромережі для створення навчального контенту з української мови, підготуйте про них презентацію.

Рекомендовані джерела та література

1. Академічна доброчесність для вчителя і учня! URL: <https://project380890.tilda.ws/page7412233.html>

2. Всеукраїнська школа онлайн: платформа для дистанційного та змішаного навчання школярів 5-11 класів. *Офіційний сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/vseukrainska-shkola-onlayn?&type=all&tag=vseukrainska-shkola-onlayn>

3. Голуб Н., Горошкіна О. Методи дистанційного навчання української мови. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 3. С.148–158. . URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/635/610>

4. Дика Н., Глазова О. *Використання технологій візуалізації в дистанційному навчанні української мови в закладах загальної середньої освіти. Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 4. С.75–82.

5. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : затверджено Постановою МОН України 20 груд. 2000 р. URL:

https://rada.info/upload/users_files/44327624/32156aad7b7754a51811885c84709446.pdf

6. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища. *E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін* : кол. монограф. / за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2017. С. 40–54.

7. Кухаренко В. М. та ін. Теорія та практика змішаного навчання: монографія; ред. В. М. Кухаренко. Харків, 2016.

8. Кучерук О. А. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 41. № 3. С. 83–91. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/67>

9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

10. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

11. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі. Київ, 2020.

12. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів / НУШ, ГО «Смарт Освіта». 2020. 23 квітня. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyku-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>

13. Омельчук С. А., Степанова М. О. Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 97. С. 12-21.

14. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації / Міжнародний фонд «Відродження», ГО «Смарт Освіта», М-во освіти і науки України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>

15. Санітарний регламент для закладів ЗСО, затверджений наказом МОЗ України № 2205 від 25.09.2020.

16. Сорочан Т., Кушнір Л. Використання моделі SAMR для створення ефективної стратегії змішаного навчання в ЗВО та ЗФПО. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2023. Вип. 70, том 1. С. 358-362.

17. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Київ: Олді+, 2021.

18. Як використовувати YouTube у дистанційному навчанні : сайт «Нова українська школа». 2020. 6 квітня. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-vykorystovuvaty-youtube-u-dystantsijnomu-navchanni/>

Тема 5.5

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: засвоїти лінгводидактичні засади організації й проведення позакласної роботи з української мови в умовах базової середньої освіти, оволодіти методикою позакласної роботи з української мови в гімназії; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *позакласна робота з української мови, мовний гурток, мовний конкурс, мовний вечір, мовний диспут, Міжнародний день рідної мови (21 лютого), мовний флешмоб, мовний квест, мовний проєкт, мовний перформанс, мовний марафон, День української писемності та мови (27 жовтня), Тиждень української мови, олімпіада з української мови, мовно-літературна віртуальна екскурсія, майстер-клас із редагування тексту, майстер-клас із творчого письма, Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика.*

Теоретичний блок

1. Значення і місце позакласної роботи з української мови в освітньому процесі гімназії.
2. Основні завдання, особливості змісту позакласної роботи з української мови в гімназії.
3. Принципи організації позакласної роботи з української мови.
4. Основні форми і види позакласної роботи з української мови в умовах базової середньої освіти.
5. Використання інформаційно-цифрових технологій у позакласній роботі з української мови.

Практичний блок

1. Визначте 4 питання, які, на вашу думку, є основними для засвоєння теми «*Особливості позакласної роботи з української мови в школі*»? Доведіть значущість визначених питань.

2. Підготуйте (в парі чи одноосібно) на основі опрацьованих джерел і попереднього завдання комп'ютерну презентацію з теми «*Особливості позакласної роботи з української мови в школі*».

3. Самостійно або в парі розробіть сценарій позакласного заходу з української мови для учнів 8-9 класів. Покажіть фрагмент заходу на занятті.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Складіть план роботи мовного гуртка на перше півріччя для 7 класу (тему гуртка з української мови виберіть самостійно).

2. Розробіть 2 нетрадиційні патріотичні вправи з інфомедійним компонентом для позакласної роботи з української мови (8-9 клас).

3. Розробіть вебквест з української мови для 8-9 класів. Напишіть лінгвометодичний коментар, як можна його використати в позакласній роботі.

Рекомендовані джерела та література

1. Александрова В. Ф. Поглиблюємо знання з української мови у процесі позакласної роботи: навч.-метод. посіб. Київ: Агрармедіагруп, 2016.

2. Александрова В. Тиждень української мови у загальноосвітній школі. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 1. С. 54-60.

3. Александрова В. Фразеологічні ігри у позакласній роботі з української мови зі старшокласниками. *Українська мова і література в школах України*. 2018. № 9. С. 61-63

4. Баган М. П. Мовні змагання : кросворди, сценарії лінгвістичних ігор та конкурсів з української мови. Київ: Редакція загальнопедагогічних газет, 2003.

5. Баяк Є. Ми говоримо українською. Інтелектуально-мовознавчий турнір. *Дивослово*. 2018. № 2. С. 17-20.
6. Васильченко В. Панство, вишляхетніймось. *Український інтерес*, 01.11.2023. URL: <https://uain.press/blogs/559954-559954>
7. Васильченко В. Добродій – «який діє добро». *Український інтерес*, 26.05.2024. URL: <https://uain.press/blogs/dobrodij-yakij-diye-dobro-826445>
8. Васильченко В. Цензура. Розстрільний список для слів. *Український інтерес*, 23.05.2024. URL: https://uain.press/blogs/tsenzura-rozstrilnij-spisok-dlya-sliv-861151#google_vignette
9. 10 українських слів, якими ви здивуєте своїх друзів. *Сайт Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/chistota-movlennya/_10-ukrayinskih-sliv-yakimi-vi-zdivuyete-svoyih-druziv/789727
10. Діденко Н. Принципи організації позакласної роботи з української мови у процесі профільного навчання. *Педагогічний дискурс*. 2015. Вип. 18. С. 79-82.
11. Караман С. Позакласна робота з української мови *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 9. С. 45 – 47.
12. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
13. Позакласна робота з рідної мови в школі / Упоряд. К. Ю. Голобородько. Харків: Вид. група «Основа», Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу». 2005. Вип. 2 (15)).
14. Потапенко О. І. Гурткова робота з української мови в 4 - 8 кл. - К.: Рад. школа, 1989.
15. Програми курсів за вибором і факультативів з української мови: 8-11 класи / за заг. ред. канд. пед. наук К. В. Таранік-Ткачук. Київ: Грамота, 2011.
16. Рудницька О. Мовознавчий квест для учнів 6-7 класів. *Дивослово*. 2017. № 1. С. 22-24.
17. Середюк Г. М. Позакласна робота з української мови та літератури. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.
18. ТОП-10 слів, яких слід позбутися в українській мові. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LSPfNSTZczY>
19. Тюріна Т. М. Тиждень української мови та літератури у школі. 5–11 класи. Харків: Веста: Ранок, 2010.
20. Українська мова на початку ХХ століття: цікаві слова, які більше не вживаються: *Сайт «Буг»*, 17.10. 2017. URL: <https://bug.org.ua/borsch/ukrajinska-mova-na-pochatku-xx-stolittya-tsikavi-slova-yaki-bilshe-ne-vzhivayutsya-191354/>
21. Марущак Д. Що таке фемінітиви і для чого вони потрібні? *Na chasi*. 27.05. 2017. URL: <https://nachasi.com/cards/2017/05/27/feminitives/>

Тема 5.6

ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: опанувати лінгводидактичні засади дослідницької роботи учнів з української мови в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички з підготовки учнів до виконання дослідницьких робіт, до презентації результатів дослідження у формі доповіді, слайд-шоу; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Опорні поняття: *дослідницький підхід до навчання української мови, навчально-дослідницька діяльність, навчально-дослідницькі завдання з української мови, дослідницькі здібності, дослідницькі вміння, урок-дослідження, наукова освіта, учнівське дослідження з української мови, дослідницький метод, корпус української мови, державний стандарт України з оформлення бібліографії (ДСТУ 8302:2015), Мала академія наук, наукова етика, академічна доброчесність.*

Теоретичний блок

1. Дослідницька робота учнів з української мови, її значення для формування мовної особистості здобувачів базової середньої освіти.
2. Особливості організації дослідницької роботи дев'ятикласників у межах МАН (секція: українська мова), критерії оцінювання учнівського дослідження.
3. Вимоги до оформлення й захисту учнівських досліджень з української мови.

4. Використання засобів ІКТ для пошуку інформації, організації діалогу під час дослідницької роботи учнів з української мови.

5. Методика підготовки доповіді, електронної презентації за результатами дослідження з української мови.

6. Академічна культура й доброчесність учителя, учнів. Підвищення кваліфікації вчителя-словесника.

Практичний блок

1. Візуалізуйте інформацію про методи учнівського наукового дослідження з української мови. Зробіть методичний коментар до наочності.

2. Складіть перелік вебресурсів (вебсайтів, реферативних баз даних, е-бібліотек та ін.), які б ви порадили учням гімназії для пошуку інформації, організації діалогу під час виконання дослідження з української мови. Обґрунтуйте вибір таких вебресурсів.

3. Складіть чекліст «Основні етапи роботи юних мовознавців із науковими джерелами інформації» для учнів-учасників Малої академії наук.

Завдання для самостійної роботи на вибір студента

1. Запропонуйте 3 теми (з планами) конкурсних наукових робіт з української мови для учнів 9 класу – учасників Малої академії наук. Обґрунтуйте вибір таких тем наукових робіт, їх структуру.

2. Запишіть короткі відеорекомендації для учнів 9 класу гімназії щодо створення електронної презентації виконаного дослідження з української мови.

3. Створіть презентацію на одну з тем: «Академічна культура й добродієність учителя-словесника та учнів», «Шляхи вдосконалення кваліфікації вчителя української мови в умовах НУШ».

Рекомендовані джерела та література

1. Антонова О. Є. До історії становлення дослідницького навчання. *Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти: ретроспектива і перспектива : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21 листопада 2013 року, м. Київ*. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2013. С. 6-13.
2. Богдан С. К. Наукова робота в МАН: десять порад юному мовознавцю: навч.-метод. посіб., вид. 3-є, виправ. й допов. Луцьк: ВежаДрук, 2018.
3. Борисенко В. В. Дослідницькі завдання в системі мовної освіти. *Українська мова і література в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 50–52.
4. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. Київ, Львів, Єна, 2017-2024. URL: uacorpus.org
5. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
6. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2013.
7. Корпус української мови. URL: <http://korpus.org.ua/>
8. Корпус української мови. *MOVA.info: лінгвістичний портал*. URL: <http://www.mova.info/corpus.aspx>
9. Костікова І. І., Дерев'янка Т. Є. Дослідницька культура вчителів у системі методичної роботи школи. Харків : Вид. група «Основа», 2018. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 5 (184)).
10. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
11. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
12. Мосякін С. Л., Новіков О. М. та ін. Науковий метод для молодих дослідників. Посібник для учнів та освітян – учасників науково-технічних конкурсів учнівської молоді. Київ : Наша Формат, 2015.

13. Омельчук С. Дослідницький підхід до навчання мови: лінгводидактичний словник-довідник: навчальний посібник. Київ, 2015.
14. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. Київ: Генеза, 2014.
15. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
16. Поліхун Н. І. Як стати дослідником : навч.-метод. посіб. для учнів ; 2-е вид., доп. Київ: ТОВ «Праймдрук», 2012.
17. Поліхун Н. І. Дистанційна підтримка дослідницької діяльності учнів: методичні рекомендації. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2014.
18. Положення про Малу академію наук учнівської молоді. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0172-06#Text>
19. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016.
20. Тарасюк Т. М. Основи лінгвістичних досліджень: робочий зошит-календар для слухачів позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку секції «Українська мова». Луцьк, 2020.
21. Український національний лінгвістичний корпус. *Український мовно-інформаційний фонд НАН України*. URL: https://svc.ulif.org.ua/UNLC/virt_unlc_4.5/

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Орієнтовна схема аналізу та самоаналізу уроку української мови

Відомості про урок

Предмет, клас, школа: _____.

Дата проведення уроку: _____.

Інформація про вчителя: _____.

Тема уроку: _____.

Мета уроку: _____.

Завдання уроку: _____.

Аналіз уроку

1. Визначення теми і мети на уроці (правильно, неправильно, не визначено), залучення до цього учнів:

- відповідність програмним вимогам: відповідає, не відповідає;
- зв'язок навчальної, виховної, розвивальної мети: достатній, обмежений, відсутній.

2. Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу чи інший тип (зазначте, який саме).

3. Оцінка структури уроку (з обґрунтуванням): доцільна, недоцільна.

4. Перевірка присутніх здобувачів: зроблена, перевірки присутніх не було на уроці.

5. Опитування за попереднім матеріалом, перевірка й контроль домашнього завдання:

- метод – метод проблемного навчання, виконання вправи біля дошки, відповідь учнів на запитання бесіди з місця; створення ситуації успіху та ін.;

– форма – індивідуальна, у парах, групова, фронтальна; усна, письмова, електронна;

– формулювання запитань – зроблено чітко, вичерпно, недостатньо чітко, нечітко.

Опитано _____ учнів класу.

Виставлено _____ оцінок.

Об'єктивність оцінок, обґрунтування їх учителем: об'єктивні, завищені, занижені, обґрунтовані, недостатньо обґрунтовані, необґрунтовані.

6. Основний структурний етап уроку (вивчення нового матеріалу чи інший – залежно від типу уроку тощо):

– науковий рівень – високий, достатній, задовільний, низький;

– доступність викладу матеріалу вчителем – достатня, обмежена, відсутня;

– зв'язок із життям – високий, достатній, слабкий, відсутній;

– мовлення вчителя – монологічне, діалогічне; багате, невиразне, емоційне, сухе, правильне, лаконічне, логічне, чітке; з інтонацією байдужості, залякування та ін.

7. Використання міжпредметних зв'язків (з указівкою на предмет): реалізовано; доцільно, недоцільно.

8. Забезпечення зворотного зв'язку на уроці: постійний зв'язок, усне опитування після пояснення, наведення прикладів за завданням учителя, письмове опитування, електронне опитування, виконання вправ.

9. Ступінь засвоєння матеріалу учнями: високий, достатній, задовільний, незадовільний.

Викликано з моменту основного етапу уроку _____ учнів.

10. Наочність, засоби інформаційно-цифрових технологій:

– якість (висока, достатня, посередня, низька);

– кількість (достатня, зайва, відсутня);

– види (електронний підручник, електронний словник, таблиця, відеозапис, «хмара слів», картки та ін.);

– ефективність (висока, достатня; задовільна, низька).

11. Наявність рефлексії: проміжна, підсумкова, відсутня.

12. Домашнє завдання (оцінний коментар до нього): обсяг, характер, інструктаж.

13. Хронометраж уроку (оцінний коментар до нього):

– організаційний момент _____;

– перевірка й контроль домашнього завдання, опорних знань і вмінь _____ ;

– вивчення нового матеріалу _____;

– закріплення вивченого _____;

– підсумкова рефлексія _____;

– домашнє завдання, інструктаж _____.

14. Мікроклімат уроку: сприяв інтерактивній роботі, активізував пізнавальну й комунікативну діяльність учнів, заважав роботі класу та ін..

15. Взаємозв'язок між етапами уроку, обґрунтування: логічний, органічний, повний, частковий, відсутній.

16. Досягнення мети уроку: повна, обмежена, часткова, відсутня.

17. Висновки до уроку:

– позитивні аспекти: _____ .

– слабкі моменти: _____ .

18. Рекомендації: _____ .

ДОДАТОК 2

Орієнтовні питання до семестрового екзамену з методики навчання української мови

1. Методика навчання української мови як наука й навчальна дисципліна.

2. Методика формування ключових компетентностей у шкільному курсі української мови.

3. Наукові основи та джерела розвитку методики навчання української мови.

4. Внесок провідних науковців у розвиток наукової методики навчання української мови.

Принципи побудови і зміст модельних навчальних програм з української мови, зв'язок їх із Державним стандартом базової середньої освіти (у частині, що стосується мовно-літературної галузі).

5. Робота над словом у навчально-методичній спадщині І. Огієнка та В. Сухомлинського.

6. Лінгвістичні та дидактичні засади навчання української мови в основній школі.

7. Мовна, мовленнєва, соціокультурна змістові лінії шкільного курсу української мови (за модельною навчальною програмою «Українська мова. 5-6 класи» - автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023).

8. Зміст мовленнєвої змістової лінії тематичного блоку «Спілкування» для 5-6 і 7-9 класів (за модельними навчальними програмами з української мови, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).

9. Основні методи навчання української мови, особливості використання їх у мовній освіті на рівні гімназії.

10. Засоби навчання української мови, педагогічні вимоги до дидактичного матеріалу з української мови, види наочності, методика використання в мовній освіті.

11. Засоби інформаційно-цифрових технологій і використання їх у процесі навчання української мови в умовах базової середньої освіти.

12. Типи уроків української мови, їх особливості, методика проведення уроку вивчення нового матеріалу.

13. Міжпредметні зв'язки в навчанні української мови учнів гімназії як умова розширення картини світу здобувача.

14. Новітні тенденції в методиці навчання української мови, особливості особистісно орієнтованої методики навчання предмета.

15. Формування вмінь мовленнєвого спілкування в учнів гімназії на основі комунікативно-ситуаційних завдань.

16. Місце, значення й особливості морфемного і словотвірного розборів у шкільному курсі української мови на рівні гімназії.

17. Художній текст як дидактичний матеріал для формування соціокультурної компетентності учнів на уроках української мови. Методика роботи з дидактичним текстом на уроках української мови в гімназії.

18. Медіатекст як засіб формування предметної компетентності та інфомедійної грамотності здобувачів базової середньої освіти.

19. Поняття про ключові компетентності, формування їх на уроках української мови, особливості компетентісно орієнтованої методики навчання предмета.

20. Тематичне й поурочне планування з української мови: суть та особливості. Зразок плану уроку вивчення теми «Іменник як самостійна частина мови» (6 клас).

21. Основна мета, завдання вивчення граматики української мови в гімназії. Історичні напрями в розвитку методики навчання граматики.

22. Психологічні засади методики навчання української мови в гімназії.

23. Особливості лексикографічної роботи в новій українській школі. Використання електронних словників на уроці української мови в гімназії.

24. Види помилок з української мови, робота з попередження і вдосконалення правописної грамотності учнів гімназії на уроках української мови.

25. Види диктантів, методика їх проведення на уроках української мови в гімназії.

26. Методика навчання стилістики української мови в гімназії (основні завдання, зміст, види роботи).

27. Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови в гімназії.

28. Суть і техніки формувального оцінювання учнівських досягнень з української мови в умовах базової середньої освіти.

29. Види мовного розбору в гімназії та методика їх проведення на уроках української мови.

30. Місце творів у системі роботи з розвитку мовлення учнів на уроках української мови. Особливості творення тексту власними силами (усвідомлення теми, визначення головної думки, складання плану, саморедагування).

31. Методика проведення переказу в гімназії. Структурні елементи уроку підготовки учнів до написання докладного переказу.

32. Методика підготовки учнів до написання есе, орієнтовна тематика творів-есе для учнів гімназії.

33. Особливості вивчення лексикології української мови в школі, зумовлення методів і засобів навчання специфікою розділу.

34. Методика вивчення загальних відомостей про українську мову в гімназії.

35. Методичні вимоги до сучасного уроку української мови. Нетрадиційні форми уроків української мови на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти.

36. Навчання української мови в умовах онлайнової освіти, онлайн-урок української мови: виклики, можливості.

37. Методика навчання орфографії української мови. Принципи українського правопису, врахування їх у шкільній мовній освіті на рівні гімназії.

38. Поняття про орфограму, орфографічні вправи. Види диктантів та методика їх проведення на уроках української мови.

39. Методика вивчення фонетики, графіки та орфоєпії української мови в гімназії. Види вправ з фонетики.

40. Методика навчання морфології української мови в гімназії (принципи, методи, форми, засоби навчання). Основні вміння з морфології в здобувачів базової середньої освіти.

41. Особливості вивчення фразеології української мови в гімназії. Основні фразеологічні вміння здобувачів базової середньої освіти.

42. Особливості вивчення будови слова та словотвору української мови в гімназії. Основні види вправ з будови слова та словотвору.

43. Методика навчання синтаксису складного речення в шкільному курсі української мови (мета, зміст, принципи, методи, засоби навчання, основні вміння).

44. Методика навчання пунктуації української мови в гімназії. Основні види пунктуаційних вправ, поняття про пунктограму.

45. Особливості вивчення словосполучення і простого речення в гімназії. Основні види синтаксичних вправ.

46. Методика навчання лексикології української мови з використанням інформаційно-цифрових технологій (5-6 класи).

47. Розвиток мовлення учнів на уроках української мови в гімназії. Вироблення в учнів умінь з основних видів мовленнєвої діяльності.

48. Співвідношення понять «методика навчання», «метод навчання», «прийом навчання», «технологія навчання».

49. Інтерактивні методи навчання: види, особливості. Поняття про інтерактивні вправи, методика їх створення.

50. Нетрадиційні методи навчання української мови, особливості їх використання в шкільній мовній освіті.

51. Види навчальних переказів. Особливості написання творчого переказу на уроках української мови.

52. Методика написання різних видів творів на уроках української мови в гімназії (твір-розповідь, твір-опис, твір-роздум).

53. Методика роботи з написання творів різних жанрів у шкільному курсі української мови на рівні гімназії.

54. Особливості підготовки учнівської наукової роботи з української мови для участі в конкурсі Малої академії наук.

55. Формування мовно-мовленнєвих умінь в учнів гімназії на основі використання навчальних ігор.

56. Використання ресурсів нейромереж у шкільному навчанні української мови на рівні гімназії.

57. Основні форми позакласної роботи з української мови в практичній роботі вчителів-словесників. Методика проведення Тижня української мови й олімпіади з української мови.

58. Роль, місце і зміст роботи мовного гуртка в гімназії.

59. Шляхи і засоби підвищення кваліфікації вчителів української мови. Особливості роботи шкільних методичних об'єднань учителів-словесників у гімназії.

60. Академічна культура й доброчесність учителя, учнів гімназії у процесі української мовної освіти.

ДОДАТОК 3

Орієнтовні питання з методики навчання української мови до комплексного атестаційного екзамену

1. Методика української мови як наука й навчальна дисципліна. Зв'язок методики мови з іншими науками.

2. Загальнодидактичні і власне методичні принципи навчання української мови, їх характеристика на прикладі вивчення конкретних понять, явищ, процесів української мови в гімназії.

3. Форми, методи, засоби навчання української мови в гімназії. Класифікація методів навчання мови.

4. Класифікація традиційних уроків української мови. Структура уроку вивчення нового матеріалу з української мови. Види нетрадиційних уроків української мови в гімназії, їх характеристика.

5. Сучасний урок української мови: виклики, можливості. Основні вимоги до уроку, календарно-тематичне планування уроків, поурочне планування.

6. Методика навчання фонетики, орфоєпії, графіки української мови в гімназії. Принципи, методи, засоби, система вправ у навчанні фонетики учнів 5 класу.

7. Методика навчання лексикології і фразеології в гімназії. Система вправ у навчанні лексики і фразеології для 5-6 класів.

8. Методика вивчення будови слова і словотвору в 5-6 класах. Система вправ у навчанні будови слова і словотвору здобувачів базової середньої освіти.

9. Зміст, принципи, методи, засоби навчання морфології в гімназії. Система навчальних вправ із морфології.

10. Методика навчання синтаксису й пунктуації учнів гімназії. Етапи оволодіння синтаксичним матеріалом у гімназії, система вправ із синтаксису й пунктуації.

11. Методика навчання орфографії української мови в гімназії. Класифікація диктантів. Особливості системи вправ у навчанні орфографії здобувачів базової середньої освіти.

13. Словникова робота на уроках української мови. Її спрямування, завдання. Основні види лексичних вправ. Види засобів ІКТ для розроблення інтерактивних навчальних вправ на основі роботи зі словами.

14. Робота з розвитку мовлення здобувачів базової середньої освіти. Методика підготовки учнів до написання переказів у гімназії.

15. Місце, значення творів у системі роботи з розвитку мовлення учнів гімназії. Характеристика видів учнівських творів (розповідей, описів, роздумів), методика написання їх у гімназії.

17. Позакласна робота з української мови: форми й види. Особливості гуртка з української мови у 8-9 класах гімназії. Тиждень української мови в гімназії. Олімпіада з української мови для здобувачів базової середньої освіти.

18. Компетентнісно орієнтована методика навчання української мови учнів гімназії. Особливості компетентнісно орієнтованих завдань з української мови для здобувачів базової середньої освіти.

Навчально-методичне видання

Шевцова Л. С., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янської і германської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Кучерук О. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови та методики її навчання Житомирського державного університету імені Івана Франка.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Навчально-методичний посібник

для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова та література)

Надруковано з оригінал-макету авторів.

Формат 60x90/16. Ум.друк.арк. 6.1. Обл.вид.арк.6.0

Гарнітура Time New Roman

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ЖТ № 10 від 07.12.2004 р.

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

електронна пошта (e-mail): zu@zu.edu.ua